

HELSINGIN RAKENNUSKULTTUURI PUOTILAN RAKENNUSINVENTOINTI

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO 2014
KULTTUURIYMPÄRISTÖYKSIKKÖ
MALLA MERINIEMI

Malla Meriniemi

**HELSINGIN RAKENNUSKULTTUURI
PUOTILAN RAKENNUSINVENTOINTI**

**HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO 2014
KULTTUURIYMPÄRISTÖYKSIKKÖ**

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO 2014
HELSINGIN RAKENNUSKULTTUURI
PUOTILAN RAKENNUSINVENTOINTI

Teksti, teemakartat, taitto:

Malla Meriniemi

Kuvat ilman lähdetietoa:

Malla Meriniemi

Kansikuva:

Malla Meriniemi, 2014.

Sisäkansi:

Pohjakartta: Maanmittauslaitos 2014.

Sisällysluettelo

Esipuhe

Inventointi	2
Raportti	3
Kiitokset	4

Kaupunginosan historiaa

Linnavuori	6
Botbyn kylä ja Puotilan kartano	6

Lähiörakentaminen Suomessa

Jälleenrakennuskausi	9
Esikaupungistumisen raamit	10
Asuntotuotantokomitea ja Arava-lait	12
Asuntosäästäjät	13
Elementtirakentaminen	13

Aluekehityksen historiaa

Alueen suunnittelu	16
Rakennusten suunnittelu	19
Liikerakentaminen	22
Puotilan yhdistykset ja yritykset	24
Julkiset rakennukset	25
Liikenne	27

Asukkaiden Puotila

Asumisen ja elämisen muistoja	29
-------------------------------------	----

Inventoidut rakennukset

Tutkimusalue	32
Rakennusluettelo	35

Alueen arvot

Tehdyt selvitykset	38
Yhteenveto	40

Lähteet	44
----------------------	----

Liitteet	47
-----------------------	----

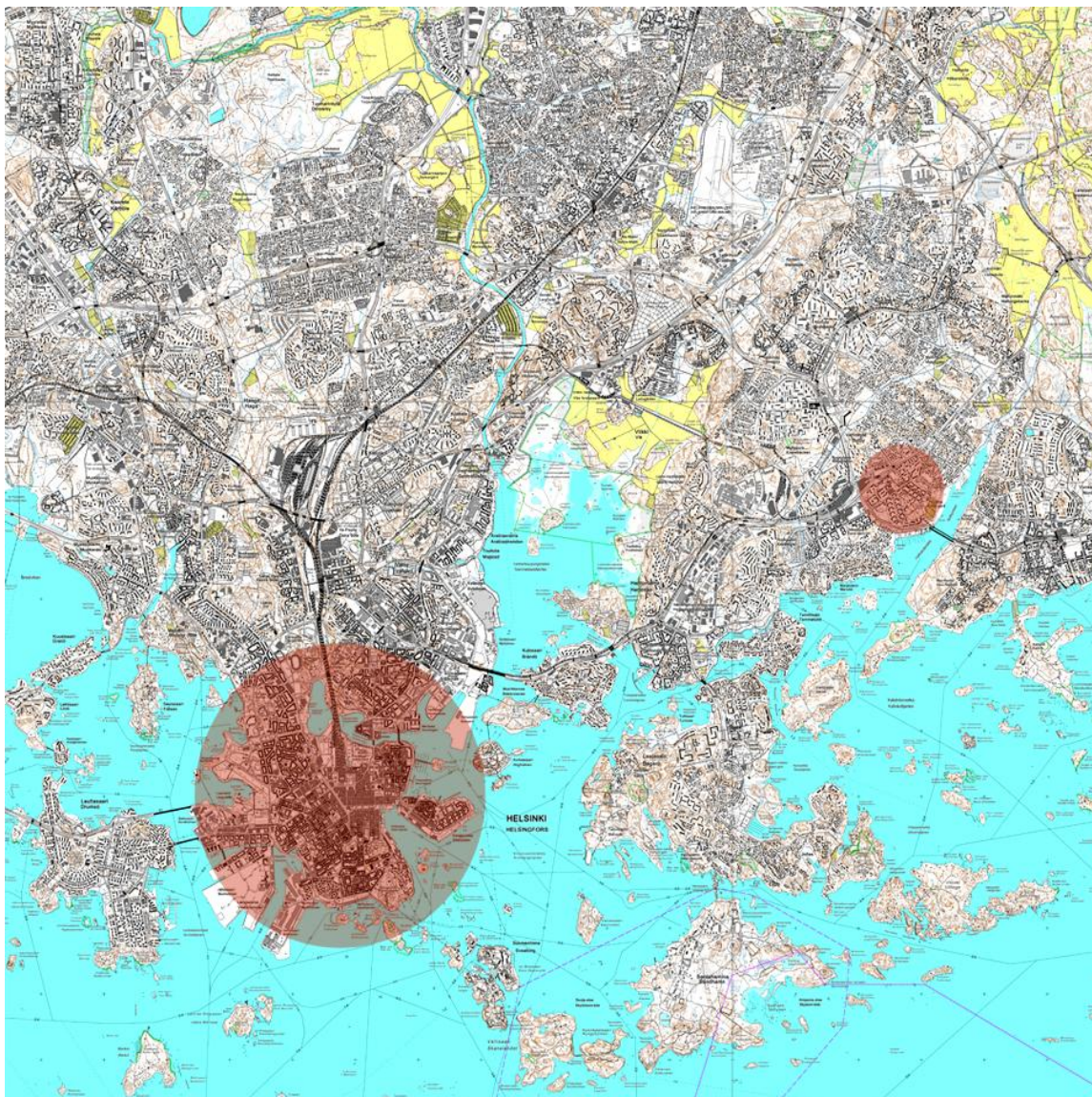
Liite 1: Tiedote inventoinnista

Liite 2: Asemakaava 4550

Esipuhe

Inventointi

Helsingin Puotilan rakennusinventointi aloitettiin syksyllä 2013. Projektin taustalla oli Tampereen kesäyliopiston Rakennetun kulttuuriympäristön inventoijan täydennyskoulutus, jonka puitteissa alkoi yhteistyö Helsingin kaupunginmuseon kanssa. Helsingin kaupunginmuseon taholta inventointia on valvonut kulttuuriympäristöyksikön päällikkö Anne Mäkinen. Inventoinnin tarkoituksena on ollut tehdä asiantuntijatyötä tukevaa tiedon keräämistä uudemman, sodan jälkeisen rakennuskannan parissa.

Pienemmällä punaisella ympyrällä merkitty Puotila sijaitsee noin 10 kilometrin päässä suuremmalla ympyrällä merkitystä Helsingin keskustasta. *Pohjakartta: Maanmittauslaitos 2014.*

Inventointityön tutkimusalue käsittää Vartiokylän kaupunginosaan kuuluvan, vuonna 1959 vahvistetun Airi-Maria Fröjdmanin suunnitteleman asemakaava-alueen, eli Rusthollarintien molemmat puolet Rantakartanontielle saakka, sekä Meripellontien, Puotilantien ja Rusthollarinpuiston väliin jäävän alueen rakennukset. Rakennukset on määriteltä Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston tietojen perusteella. Pienikokoiset rakennukset kuten autosuojat on katsottu kuuluvaksi niin oleelliseksi osaksi pihapiirejä, ettei niiden erottelamista omiksi rakennuksikseen ole tässä tutki-

mukssessa koettu mielekkäänä, vaan niihin liittyvä selvitystyö on suoritettu kutakin taloyhtiötä koskevan inventoinnin ohessa, ei omina rakennuksinaan.

Inventointityö aloitettiin tutkimuskirjallisuuteen ja Helsingin kaupunginmuseon (HKM) omiin arkistoihin perehtymällä. Keskeisimpänä arkistolähteenä on ollut Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto (HKRVVA), ja tutkimustyön sisältöä on täydennetty maastokäynneillä ja dokumentoimalla. Puotilasta on pyritty selvittämään sen rakennuskantaan, ympäristöön ja asukaskulttuuriin liittyviä tyypillisiä piirteitä, ja kartoittamaan niissä tapahtuneita muutoksia. Jokainen rakennus lisätään myös Helsingin kaupunginmuseon Rakennustietokanta Rakuun kukin omaksi inventointikortiksi. Työn päätyttyä työhön liittyvät digitaalimuodossa olevat kuvat, haastattelut käyttöoikeuksineen sekä tämä inventointiraportti jäävät Helsingin kaupunginmuseon haltuun.

Raportti

Inventoinnin pääpaino on asemakaava-alueen arvojen määrittämisessä. Tutkimusajanjakson aikana kukin rakennus käytiin yksitellen läpi, mutta erityiset ominaispiirteet löytyivät yksittäisten rakennusten sijaan alueen kulttuuriympäristöstä. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Ympäristöministeriön vuonna 2014 julkaisemassa *Kulttuuriympäristöstrategiassa 2014-2020* termi *kulttuuriympäristö* määritellään seuraavasti: "Kulttuuriympäristö tarkoittaa ihmisen toiminnasta sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntynyttä ympäristöä. Siihen kuuluu kulttuurimaisema, rakennettu kulttuuriympäristö ja muinaisjäännökset. Kulttuuriympäristö pitää sisällään sekä aluekokonaisuuksia että yksittäisiä kohteita." Määritelmään sisältyvä *rakennusperintö* saa seuraavan määritelmän: "Rakennettu kulttuuriympäristö eli rakennusperintö tarkoittaa rakennettuja alueita, rakennuksia sekä erilaisia rakenteita, kuten teitä, siltoja ja sähkölinjoja." ja *kulttuurimaisema* seuraavan: "Kulttuurimaisema on ihmisen ja luonnon yhteisvaikutuksena syntynyttä ympäristöä, jota voi tarkastella esimerkiksi alueellisena, visuaalisena, kokemuksellisenä tai historiallisena kokonaisuutena.". Näihin määritelmiin viitataan jatkossa tässä selvityksessä, puhuttaessa kulttuuriympäristöstä, rakennusperinnöstä ja kulttuurimaisemasta.

Inventointiraportin johdanto-osa pureutuu kaupunginosan ja inventointialueen menneisyyteen, johon kuuluu maankäytön- ja kaavoituksen historian lisäksi ajalle tyypillisen asuntotuotantovaiheen ja siihen liittyvien sosiaalisten ilmiöiden historia. Tekstiin on otettu mukaan aluetta ja sen arvoja määrittävää kulttuuriperintöä laajalti, jonka takia myös asukasnäkökulma on otettu huomioon informanteilta kerätyn tiedon ja kirjallisuuden muodossa.

Puotilan alueen entisille ja nykyisille asukkaille sekä siellä työskenteleville annettiin mahdollisuus osallistua inventointiprosessiin jakamalla muistonsa osaksi selvitystä joko haastattelun tai vanhojen valokuvien muodossa. Asukkaita tiedotettiin asiasta porraskäytäviin viedyillä tiedotteilla¹. Ensimmäiset tiedotteet jaettiin joulukuussa 2013 ja viimeiset tiedotteet tutkimusalueen laajentumisen jälkeen huhtikuussa 2014. Alueen talo- ja huoltoyhtiöitä informoitiin mahdollisuuksien mukaan sähköpostilla.

Haastateltavat koottiin henkilöiden omien yhteydenottojen perusteella. Kahta haastateltavaa pyydettiin mukaan toisten suosituksista. Haastatteluja oli kolme, joista kaksi tallennettiin ääninauhalle. Haastattelut toteutettiin haastateltavien toivomissa paikoissa Puotilassa. Yhteydenottoja tuli myös puhelimitse ja sähköpostin välityksellä. Muistojaan ja tietojaan jakaneiden määrästä sekä niiden moninaisista jakamista-voista johtuen kutsutaan tässä selvityksessä kaikkia informanteiksi. Menettely on

¹ Liite 1.

toimivat myös henkilöiden yksityisyyden säilymisen takia. Kaikilta informanteilta, niin haastatelluilta, soittaneilta kuin sähköpostia lähettäneiltä, saatu aineisto on osaltaan täydentänyt ja vahvistanut alueen menneisyyttä ja auttanut alueen luonteen tulkin-
nassa.

Yhteensä informantteja oli seitsemän henkeä, ja heidän jakamansa muistot ja tiedot on henkilöity lyhyen tunnistekoodin avulla. Informantit koodattiin ilman sukupuolesta kertovaa tunnistetta syntymävuoden mukaan tunnisteella, jossa on lisäksi IN-etuliite osoittamassa ja selkeyttämässä, että asia tai muisto on peräisin informantilta. Tunniste näyttää esimerkiksi seuraavalta: *IN1940*. Kahta henkilöä haastateltiin yhtä aikaa, jonka takia heidän tunnisteensa on seuraavan näköinen: *IN1940&IN1950*. Kaksi informanttia, joilta puolestaan ei ole tarkkaa syntymävuotta tunnisteessaan, erotetaan toisistaan kirjaimin a ja b seuraavasti: *IN19XXa* ja *IN19XXb*. Kaikki kuusi tunnistekoodia ovat seuraavat: *IN19XXa*, *IN19XXb*, *IN1934*, *IN1940&IN1950*, *IN1945* ja *IN1950*.

Inventointiosaan on lisäksi koottu luettelo rakennuksista (71 kpl) perustietoineen. Arvotusosiossa avataan siihen vaikuttaneita tekijöitä sekä yleisesti että paikallisesti. Arvot on määritetty yhteistyössä Helsingin kaupunginmuseon kulttuuriympäristöyksikön kanssa.

Kiitokset

Sydämelliset kiitokset Helsingin kaupunginmuseon kulttuuriympäristöyksikölle saamastani ohjauksesta ja tuesta

Puotilaa koskeva historiatieto on koottu useista eri kirjallisista- sekä kartta- ja valokuva- lähteistä, joista yhtenä keskeisimpänä on Helsingin kaupunginmuseon Vartiokylän Linnavuoren keskiaikaisen muinaislinnan vuoden 2002 kartoitus- ja kaivaustöitä koskeva raportti, jonka on koonnut kenttätöitä johtanut FM Eeva-Liisa Schulz vuonna 2003. Kaivausten vastuullisena johtajana toimi Helsingin kaupunginmuseon arkeologi Markku Heikkinen, ja kaivaukset ovat Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilanderin vuonna 1973 hoitotoimenpiteiden yhteydessä tekemien koekaivausten lisäksi ainoat Linnavuorella tehdyt arkeologiset tutkimukset.² Kaivausraportti toimii pätevänä lähteenä alueen menneisyydestä yhdessä Museoviraston julkaiseman V.-P. Suhosen ja Janne Heinosen inventointiraportin *Helsingin keskiaikaiset ja uuden ajan alun kyläpaikat 2011* kanssa. Suhosen ja Heinosen raportti ulottuu Linnavuoren lisäksi kartanoalueelle ja sen ympäristöön. Muina lähteinä on käytetty pääasiassa alan tutkimuskirjallisuutta, muun muassa sekä Helsingin että Sipoon pitäijien historioita.

*Pohjakartta:
Maanmittauslaitos
2014.*

³ Suhonen & Heinonen 2011, 2, 11, 13.

Linnavuori

Linnavuori sijaitsee reilun kilometrin verran Puotilan kartanosta koilliseen, Vartiokylän asuinalueen keskellä. Kirjallisuudessa Linnavuorta on pidetty esihistoriallisena, sitä kutsutaan myös Mellunkylän muinaislinnaksi, ja tulkinnat vuoren ajoituksesta ovatkin vaihdelleet viikinkiajasta keskiaikaan.⁴ Linnavuoren ajoitus ei olekaan ollut yksiselitteistä, mutta esinelöytöjen sekä useiden maa- ja hiilinäytteiden perusteella on selvitetty, ettei Linnavuori ole rautakautinen vaan keskiaikainen. Yhtään rautakautista esinettä tai muuta löydöstä ei kaivauksien yhteydessä Linnavuorelta löydetty. Vaikkei kaikkien esineiden tai näytteidenkään ajoittaminen ole ollut täsmällistä, niin kaikkien näytteiden suuntaakin antavat ajoitukset viittaavat samaan aikahaarukkaan, 1200-luvulta 1400-luvulle. Myös tulkinnat Linnavuoren rakentajista ovat lähteestä riippuen vaihdelleet viikingeistä hämäläisiin, mutta keskiaikaisen ajoituksen perusteella voidaan olettaa rakentajien olleen ruotsalaisia, joko uudisasukkaita tai valtaa pitäneitä.⁵

Vaikka Linnavuorella on ilmeisesti oleskeltu myös pysyvästi, se on kaiken kaikkiaan ollut käytössä hyvin vähän aikaa.⁶ Paikalta löytyneet nuolenkärjet sekä käytetystä ravinnosta kertovat löydöt viittaavat siihen, että paikka on ehkä ollut lähinnä vartiosotilaiden asuttama. Paikalla on sijainnut ainakin puinen, kivijalkainen rakennus ja ensimmäisen maailmasodan aikaan linnoituslaite ja tiilitehdas. Myös pohjana olevaa kalliota on muokattu näitä, ja mahdollisesti myös muita tarpeita vastaaviksi.⁷

Iso osa Linnavuoren jäännöksistä on näihin päiviin mennessä tuhoutunut, osa valleista ilmeisesti jo 1800-luvun lopulla, kun niiden aineksia on käytetty muihin rakennustarpeisiin, ja osa I maailmansodan linnoitusta rakennettaessa. Läheisellä asuinalueella ja myöhemmällä rakentamisella on myös ollut vaikutuksensa alueen säilymiseen. Linnavuori on valitettavasti kokenut sekä tahatonta että tahallista jäännösten tuhoamista.⁸ Siitä huolimatta linnavuorta voidaan pitää Helsingin merkittävimpänä muinaisjäännöksenä.⁹

Botbyn kylä ja Puotilan kartano

Puotilassa, alkujaan Botbyn kylässä, oli vuonna 1540 12 tilaa ja 9 talonpoikaa. Vain hieman myöhemmin, vuonna 1564, on tiloja ollut enää kahdeksan. Kylän nimellä oli aikojen saatossa ollut monia eri kirjoitusasuja: Boteby, Böteby, Botheby, Bååteby ja Bouteby. Alue kuului tuolloin Sipoon pitäjän Sundomin neljännekseen ja Porvoon kihlakuntaan, myöhemmin 1600-1700 -luvulla Östersundomin eli Itäsalmen kappelisiin ja Östersundomin myllyn piiriin yhdessä muun muassa Mellunkylän, Hakunilan ja Sotungin kanssa.¹⁰ Myöhemmin kappeliseurakunta vaihtui Länsisalmeen. Vanhin kartta, jossa Puotila tietyvästi on esitetty, ajoittuu 1600-1700 -lukujen taitteeseen ja on Samuel Broteruksen laatima. Tuohon aikaan kylässä oli vain neljä tilaa. Botbyn maat rajoittuivat Helsingin puolella Helsingin pitäjään kuuluvan Herttoniemen säteri-tilan maihin, toisella puolella linnavuoren juurella sijaitsevan Mellunkylän Borgsin rusthollin maihin. Pitäjien välinen raja on ilmeisesti määritetty vuonna 1645 talonpoi-

⁴ Ks. muun muassa Cleve 1950, 75; Hirvonen 1991, 13, 22, 24; Schulz 2003, 5.

⁵ Cleve 1950, 77; Schulz 2003, 5, 10-11, 16-17, 23; Lönnqvist 1995, 79.

⁶ Lönnqvist 1995, 79; Schulz 2003, 22-23.

⁷ Schulz 2003, 7-8, 22-23.

⁸ IBID, 7-8, 23.

⁹ Aalto 2012, 9.

¹⁰ Hirvonen 1991, 13; Kuisma 1991, 237; Rantanen & Kuvaja 1994b, 198.

kien yhteenoton seurauksena kulkemaan nykyisen Marjaniemen alueen länsirajalla sijaitsevan Rödhällin, Punapaasin kohdalta.¹¹

Botbyn kylä jaettiin vuoden 1765 isojaon yhteydessä kuuteen maakartanoon. Päätila oli Råånsin¹² ratsutila, johon oli liitetty vuosien 1756-1757 aikana Klafisin¹³ ja Domarsin tilat. Nämä tilat muodostivat yhdistyttyään Botbyn eli Puotilan kartanon. Myöhemmin kartanon alueisiin yhdistettiin myös Mattas-niminen tila sekä Grönbacka-niminen ulkoeromaa. Yhdistämisen aikoihin Botbytä isännöi Jägerhornin suku. Botbyn kartano oli yksi Helsingin seudun merkittävimpiä, ja kuuluisa etenkin karjataloustuotteistaan. Tilalta toimitettiin suuret määrät maitoa kaupungin vaativimmille ostajille. Parhaimmillaan kartanossa oli 350 lehmää ja 55 hevosta, ja siihen kuului viisi torppaa. Kartanon viimeinen omistaja sen toiminta-aikana oli Leopold Lerche.¹⁴

Botby kuului vuoteen 1826 saakka Sipoon pitäjään, kunnes liitettiin osaksi Helsinkiä.¹⁵ 1900-luvun alussa suomenkielinen huvila-asutus lisääntyi alueella siinä määrin, että Botby-nimi käännettiin suomenkieliseksi Puotinkyläksi. Vuoden 1946 alueliitoksien yhteydessä Helsingin kaupunki muutti alueen viralliseksi nimeksi Vartiokylä, ja antoi sen ensimmäiselle kaupunkimaisesti rakennetulle alueelle nimen Puotila.¹⁶

Vuoden 1950 talvisessa ilmakuvassa kartanolle johtava lehmuskuja, nykyinen Rantakartanontie, erottuu selkeästi. Kuva otettu lännestä, kartanon päärakennus kuvan yläreunassa. Nykyisen Rantakartanontie 1:n paikalla asuinrakennus. Kuvaaja tuntematon. Kuva: *Helsingin kaupungin museo*

¹¹ Hirvonen 1991, 13-14; Kuisma 1991, 331; Lönnqvist 1995, 79; Suhonen & Heinonen 2011, 12.

¹² Toiselta kirjoitusasultaan Ronsin tila. Suhonen & Heinonen 2011, 12-14.

¹³ Toiselta kirjoitusasultaan Klovus. Suhonen & Heinonen 2011, 13.

¹⁴ Hirvonen 1991, 15-16.

¹⁵ Kuisma 1991, 331, 335-36; Rantanen & Kuvaja 1994a, 81; Rantanen & Kuvaja 1994b, 198.

¹⁶ Hirvonen 1991, 13-14; Lönnqvist 1995, 79.

Vielä vuonna 1905 Puotilan kartanolla oli omistuksessaan laajat peltoaukeat rakennustensa ympärillä. Kartano omisti suurimman osan Vartiokylän alueesta. Vuonna 1917 Botby Gods Ab:n omistuksen aikana peltomaata ryhdyttiin kuitenkin myymään pala palalta.¹⁷ Kartoja vertailtaessa näyttäisi siltä, että myydyt alueet säilyivät viljelysmaina joitakin vuosia, mutta vuoden 1945 kartassa kartanokujan eli nykyisen Rantakartanontien koillispuolen peltoalueiden on jo annettu metsittyä.¹⁸

Ote kartasta *Karta öfver Botby gård* vuodelta 1905. Kartassa on nähtävissä nykyisten Rantakartanontien ja Puotilantien paikat. Inventointialueen kohdilla on pääosin peltomaata.

"Karta öfver Botby gård 1905", Historialliset osittaiskartat, Vartiokylä. 270 Kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto. Helsingin kaupunginarkisto.

Päällekkäin asetettuina vuoden 1905 ja 2014 karttaotteet Puotilan alueelta. Rantakartanontiet asetettu kartoissa kohdakkain, ei varsinaista asemointia.

"Karta öfver Botby gård 1905", Historialliset osittaiskartat, Vartiokylä. 270 Kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto. Helsingin kaupunginarkisto. / Maanmittauslaitos 2014.

¹⁷ Helsinki alueittain 2013, 170; Lönnqvist 1995, 81.

¹⁸ Historialliset osittaiskartat, Vartiokylä 1:2 000. 270 Kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto. Helsingin kaupunginarkisto, 1905; Topografikarta 1:20 000. Lehti 2034 09. Maanmittauslaitos, 1945.

Lähiörakentaminen Suomessa

Jälleenrakennuskausi

Sotavuosien rakennuskannalle aiheuttamat tuhot, Karjalan evakkolaisten asuttamistarve sekä lisääntynyt muuttoliike kaupunkeihin synnyttivät Suomeen asuntopulan jo 1940-luvun lopulla. Olosuhteista johtuen myös resurssit olivat vähissä, mutta koska asuntoja oli siitä huolimatta saatava, mittava asuntotuotanto pantiin alulle.¹⁹ Vuodet 1958-1968 muodostuivat Suomen lähiörakentamisen kulta-ajaksi. Näiden vuosien aikana ei ainoastaan rakennettu runsaasti, vaan myös Suomen rakentamista ja kaupunkisuunnittelua koskevassa hallinnossa ja käytänteissä tapahtui muutoksia. Suomi alkoi kaupungistua, mutta esikaupunkimaisten alueiden kautta.²⁰

Sana *lähiö* yleistyi pian tarkoittamaan varsinaisesta kaupungista erillistä, mutta sen työpaikoista ja palveluista riippuvaista asuntoaluetta, joka liittyi kaupunkiin joukkoliikennedyhteyksin.²¹ Lähiöiden etuina keskustan "kasarmikaupunkiin" verrattuna oli, että lähiöt antoivat paremmat edellytykset vielä 1950-luvullakin ihannoidusta puutarhakaupungista, jossa onnistuu jokapäiväisen elämän hälinästä irrottautuminen ja virkistäytyminen, sekä sielun ja ruumiin lepo.²² Tekniikan tohtori Johanna Hankonen määrittelee väitöskirjassaan lähiöt kerrostalovaltaisiksi alueiksi, "- - jotka on suunniteltu, toteutettu ja markkinoitu lähiöidean erilaisina sovellutuksina - -".²³ Lähiörakentamisen aikaa Hankonen kuvaa termillä *lähiöistyminen*, mutta yleisemmin käytetty on lähes samaa tarkoittava termi *esikaupungistuminen*, jonka käyttöön pyritään myös tässä inventoinnissa.

Ortokuvat Puotilan alueesta vuosilta 1932 (vasemmalla) ja 1964 (oikealla) havainnollistavat, kuinka konkreettinen alueen pelto- ja niittymaille rakentaminen oli. Kuvista ilmenee myös jo olemassa olleiden teiden ja metsäalueiden käyttö asemakaavassa. Kuvat: Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Helsinki 1932, 1964.

¹⁹ Hankonen 1994, 467-468; Hurme 1991, 174; Kervanto Nevanlinna 2012, 92.

²⁰ Hankonen 1994, 467-468; Kervanto Nevanlinna 2012, 92.

²¹ Hurme 1991, 177.

²² Von Hertzen 1946, 13, 40.

²³ Hankonen 1994, 19.

Esikaupungistumisen raamit

Esikaupunki-idea omaksuttiin Suomeen 1940-luvun lopussa, ja sillä on lähteestä riippuen esikuvia niin Englannissa, Ruotsissa, Yhdysvalloissa kuin Tanskassakin.²⁴ Se löi läpi monella eri taholla samaan aikaan, ja sitä voidaan pitää yhtenä 1950-1970 –lukujen tyypillisimmistä yhteiskunnallisista ilmiöistä. Vaikka rakentaminen maatalous- ja metsämaille johtui Suomessa isolta osalta käytännönsyistä, niin myös moderneilla puutarhakaupunki-ajattelun ihanteilla oli siihen vaikutuksensa. 1950-luvulla asuinympäristö nostettiin yleisellä tasolla asumisen arvoksi, mikä oli uutta. Muun muassa vuonna 1951 perustetun Asuntosäätiön ensimmäinen johtaja Heikki von Hertzen oli sekä yleishyödyllisen rakennustuotannon että luonnon läheisyyteen sijoittuvan rakentamisen puolestapuhuja. Tilavien, hyvin varusteltujen ja asuntojen lisäksi uusilla asuinalueilla sai nauttia läheisestä, terveyttä edistävästä luonnonympäristöstä, metsä- ja peltomaista, joissa ei ennestään ollut juuri lainkaan aiempaa rakennuskantaa. Ajatukseen sisältyi rakennuskorkeuden pitäminen kohtuullisena, liikenneväylien alueen ulkoreunoilla ja ympäristön mahdollisimman luonnonmukaisena. Esikaupungit saivat uuden, positiivisen merkityksen, ja alkoivat näin vetää puoleensa myös parempituloisia. Vastaavasti keskustan arvostus asuinympäristönä laski, ja se alkoi kehittyä entistä enemmän liike-elämän keskuksiksi. Keskustaa ja esikaupunkeja yhdistivät vain liikenneväylät. Tällainen toimintojen erottelu, asuinalueen erottaminen työalueesta, oli koko Euroopan laajuudella uutta ja perinteisestä kaupunkirakentamisesta poikkeavaa.²⁵

Uutta esikaupunkialueiden suunnittelussa oli myös autojen huomioiminen pihojen ja asuinrakennusten suunnittelussa. Henry Fordin mullistama autoteollisuus oli tehnyt autonomistamisesta yleisempää myös Suomessa, mutta julkisen liikenteen ollessa vallitseva liikkumismuoto katsottiin auton omistaminen vielä 1960-luvun puolivälissä harrastukseksi.²⁶ Puotilan alueella ajoneuvoille varattiin jokaisen pihapiirin yhteydestä muutama rakennuksen kellaritiloissa tai erillisessä autosuojassa oleva autotalli-paikka, sekä ulkoparkkipaikkoja, jotka sijoiteltiin piha-alueiden sivuille. Sisäpihat ovat pysyneet autottomina näihin päiviin saakka Rantakartanontie 1:n muutamaa paikkaa lukuun ottamatta.

Asuntojen laadulliset vaatimukset sisälsivät lähinnä ala- ja ylärajat asuntojen koolle ja tasolle.²⁷ Puotilaan rakennettujen asuntojen keskikoko oli kuitenkin 55 neliömetriä, kun esimerkiksi Herttoniemessä keskiasuntokoko oli 50-52,8 neliön väliltä.²⁸ Ilmeisesti näihin lukuihin sisältyy muutkin kuin Arava-rahoitteiset asunnot, sillä Aravalainoitettujen huoneistojen keskipinta-alaksi oli määrätty 50 neliötä.²⁹ Pohjakaavat perustuivat usein sovelletusti ulkomaisiin esikuviin, muun muassa Saksan 1920-luvun Siedlung-talojen asuntoihin.³⁰

²⁴ Hurme 1991, 174; Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 50; Kervanto Nevanlinna 2012, 93.

²⁵ Hurme 1991, 82-83; Kervanto Nevanlinna 2012, 93-94, 105; Uuskallio 2004, 33-34, Von Hertzen 1946; passim.

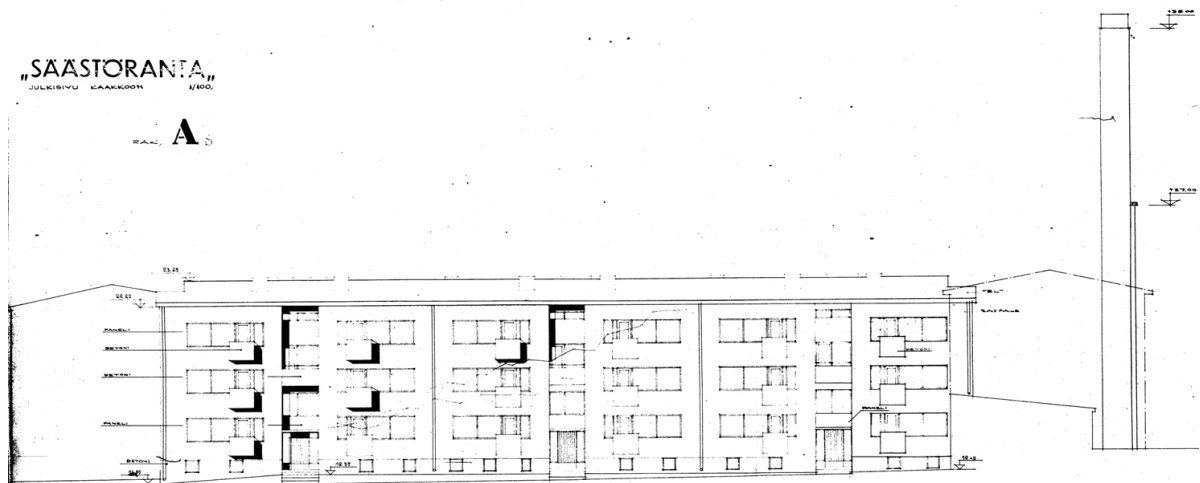
²⁶ Hankonen 1994, 97-98.

²⁷ Astikainen, Heiskanen & Kaikkonen 1997, 263; Hurme 1991, 175.

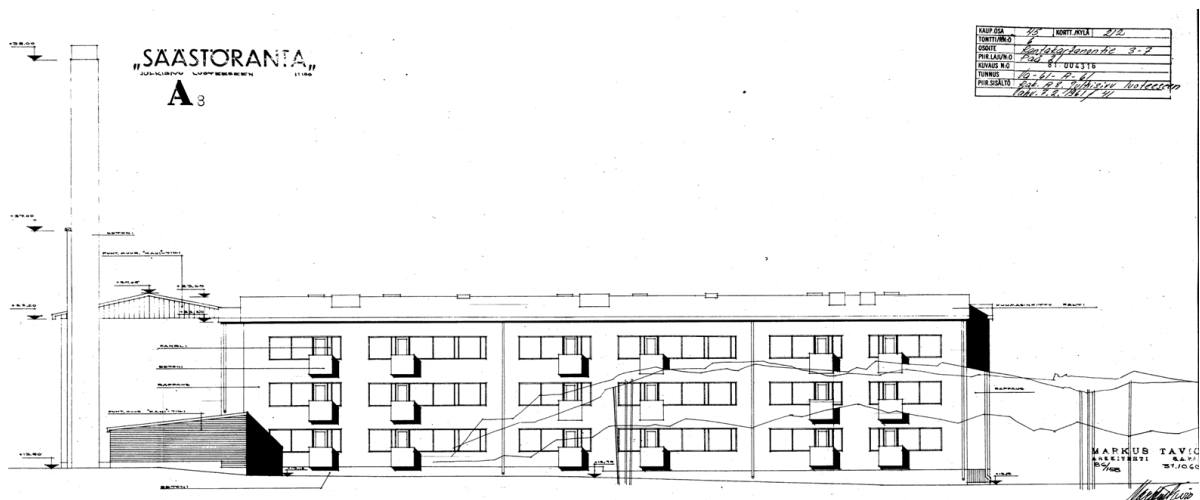
²⁸ Astikainen, Heiskanen & Kaikkonen 1997, 264; Kervanto Nevanlinna 2012, 100.

²⁹ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 70., 1957, Edellinen osa, 1959, 87.

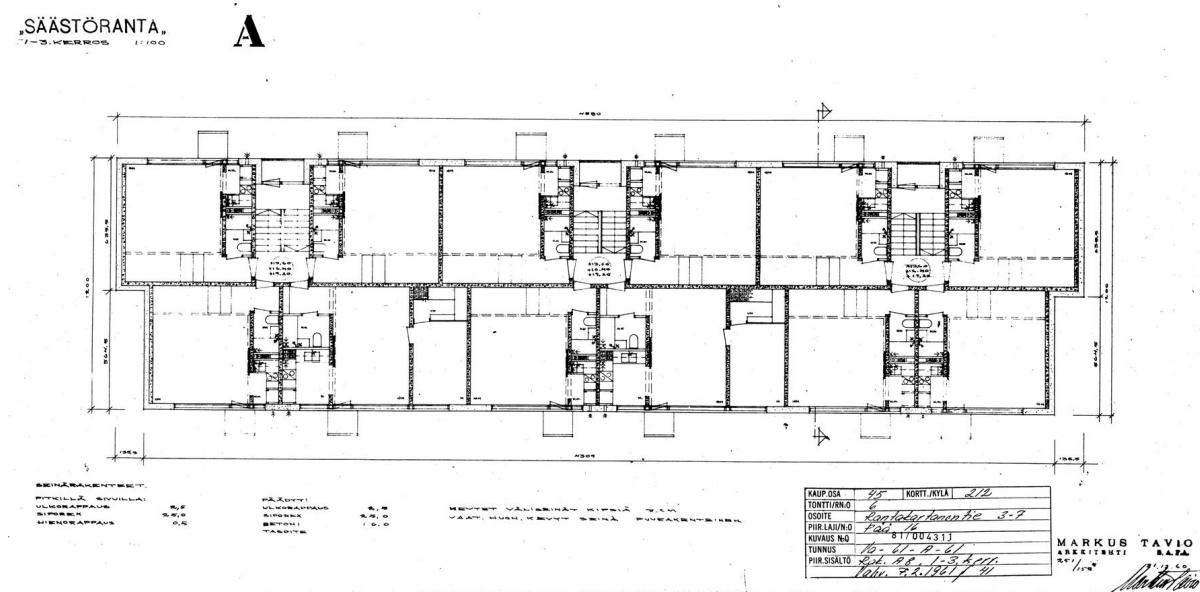
³⁰ Kervanto Nevanlinna 2012, 105.

Rantakartanontie 3 A-C:n julkisivu kaakkoon. *Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto.*

Rantakartanontie 3 A-C:n julkisivu luoteeseen, Rantakartanontie 5:n sisäpihalle päin. *Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto.*

Rantakartanontie 3 A-C:n pohjapiirrokset kerroksista 1-3. *Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto.*

Esikaupunkeihin muuttivat lähes poikkeuksetta joko alkuperäiset helsinkiläiset tai jo useita vuosia Helsingin keskustassa asuneet.³¹ Sama käytäntö näyttäisi jatkuvan edelleen, sillä vuoden 2013 alussa koko Vartiokylän peruspiirin alueella paljasjalkaisia helsinkiläisiä on ollut lähes puolet, 45,9 % asukkaista. Tämä ei juuri poikkea muuhun Helsinkiin verrattuna, jossa paljasjalkaisuusprosentit vaihtelevat alueittain pääasiassa 50 %:n molemmin puolin. Vähiten alkuperäisiä helsinkiläisiä on keskustan lähellä sijaitsevassa Alppiharjun peruspiirissä, jossa asui vuonna 2013 syntyjään helsinkiläisiä vain 27,3 %.³²

Asuntotuotantokomitea ja Arava-lait

Esikaupunkirakentamisen pohjaksi Helsingin kaupunki perusti vuonna 1948 asuntotuotantokomitean³³, jonka tarkoituksena oli luoda asuntotuotanto- eli Arava-lait. Arava-lakeja säädettiin vuonna 1949 kolme kappaletta: laki asutuskeskusten asuntorakennustoiminnan tukemisesta valtion varoilla, laki asutuskeskusten asuntorakennustoiminnan kehittämisestä, sekä laki asuntolainoista, -takuihin ja -avustuksista. Laki- en avulla valtio tarjosi taloudellista tukea uusien asuntojen tuotantoon ja ostamiseen lainarahalla, eli yleishyödylliseen rakentamiseen. Arava-laki sisälsi edullisuus- ja sosiaalisuus-kriteerit, jotka täyttäviä asuntoja varten lainaa myönnettiin useimmiten kerros-, mutta myös omakotitaloja varten. Lakeihin liittyi myös sosiaalisia näkökulmia perheen ja kodin keskeisemmästä merkityksestä, sekä terveiden ja tasapainoisten kansalaisten kasvattamisesta. Pääasiassa järjestelmä luotiin sitä varten, että myös vähempivaraisten asuntotarpeet tulisivat täytetyiksi. Vähävaraisilla ei kuitenkaan tarkoitettu pienituloisia, vaan keskiluokkaa, jolla oli jo säännöllinen toimeentulo, mutta ei vielä kertynyttä omaisuutta. Vakaa ja suhteellisen hyvänkin toimeentulo oli välttämätöntä omarahoitusosuuden maksamiseksi ja asumiskustannuksista selviytymiseksi. Ilman Aravaa ei siihen aikaan kuitenkaan tällä keskiluokallakaan olisi ollut taloudellisesti mahdollista ostaa tai rakentaa uutta, korkeatasoista asuntoa.³⁴

Arava-rakentaminen hallitsi Helsingin uudisrakentamisessa 1950-luvulla. Yleishyödyllisen rakennustuotannon rakennuttajista merkittävimpiä olivat aina vuoteen 1985 saakka Helsingin kaupungin Asuntotuotantotoimisto ja Keskus-Sato³⁵, joka toimi valtakunnallisena keskusjärjestönä kaupunkikohtaisille asuntotuotantotoimistoille. Sato oli perustettu yleishyödylliseksi rakentajaksi taustallaan suuryrityksiä, kuten esimerkiksi Askon, Keskon ja SOK:n. Helsingissä Saton toiminnasta vastasi erityinen Helsingin Sato eli Helsingin sosiaalinen asuntotuotanto Oy. Siinä missä Asuntotuotantotoimisto toimi pelkästään rakennuttajana, Sato oli sekä rakennuttaja että urakoitsija omistaessaan osan Suomen toiseksi suurimmasta rakennusliike Polarista³⁶. Puotilassa suurin rakennuttaja oli kuitenkin Asuntosäästäjät ry, joka markkinoi pääasiassa Arava-rahoitteisia asuntoja.³⁷ Yksi suurimmista rakennusliikkeistä oli lisäksi vuonna 1938 perustettu Helsingin Asuntokeskuskunta Haka. Myös Haka perustettiin eri yritysten ja osuuskuntien yhteistyönä, ja toimi ilmeisesti Helsingin seudun suurimpana Arava-rakentajana. Se sai ensimmäiseksi rakennustehtäväkseen Olympia-

³¹ Astikainen, Heiskanen & Kaikkonen 1997, 263.

³² Helsinki alueittain 2013, 84, 172.

³³ Komiteasta käytetty myös nimeä *Asuntorakennusvaltuuskunta*. Hankonen 1994.

³⁴ Hankonen 1994, 179-180; Hurme 1991, 74-75, 93; Kankuri, Suomen kiinteistölehti, maaliskuu 1997, 36-37; Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 73., 1960, Jälkimmäinen osa, 1963, 64; Kervanto Nevanlinna 2012, 94, 104; Lindblom, Olavi: *Arava tänään*. Arkkitehti 10-11/1960.

³⁵ Alkujaan pelkkä Sato, sitten Keskus-Sato r.y. ennen osakeyhtiöitymistä. Sato, <http://www.sato.fi/> 30.04.2014

³⁶ Sato, <http://www.sato.fi/> 30.04.2014

³⁷ Kangasniemi 2011, 137.

kylän.³⁸ Haka ja Sato olivat myös merkittäviä elementtirakentamisen maahantuoja ja kehittäjiä Helsingin seudulla, ja osittain myös jakoivat rakennusprojekteja keskenään, esimerkiksi Roihuvuoren, joka rakennettiin ennen Puotilaa vuosien 1955-1960 aikana.³⁹ Myös Puotilan alueen rakennusurakoitsijoina toimivat Haka ja Sato.⁴⁰

Vaikka jälleenrakentamisprosessi oli laajuudeltaan mittava, sen keskeiset toimijat ja asiantuntijajoukko oli loppujenlopuksi melko tiivis. Esimerkiksi ensimmäisen asuntotuotantokomitean yksi jäsenistä oli silloinen kaupunginarkkitehti Hilding Ekelund, joka myös suunnitteli Arava-taloja ympäri Helsinkiä, muun muassa Puotilaan⁴¹ ja komitean toisena asemakaava-arkkitehtina toimi luonnonläheisiin asuinympäristöihin mieltynyt Väinö Tuukkanen, joka kaavoitti monet Helsingin esikaupunkialueet, muun muassa Kannelmään⁴², ja tehnyt useita pieniä muutoksia alunperin Fröjdmanin laatimaan Puotilan asemakaavaan vuosien 1960 ja 1961 aikana.⁴³

Asuntosäästäjät

Myös Asuntosäästäjät ry perustettiin 14.4.1957 tarkoituksenaan tuottaa edullisia ja tarkoituksenmukaisia asuntoja jäsenilleen sekä ehkäistä asuntopulaa. Kohteita oli Puotilan lisäksi muun muassa Etelä-Kaarelassa, Tammisalossa ja Kulosaareissa. Yhdistys haki kaupungilta Puotilasta maata 2-3 vuoden rakentamistarpeen kattamiseksi, ja aluetta ryhdyttiin markkinoimaan esimerkiksi hyvillä kulkuyhteyksillä keskustan läheisen sijainnin takia. Metrokin oli mukana jo alueen 1960-luvun suunnitelmissa. Tuohon aikaan Asuntosäästäjillä oli 2800 jäsentä. Asuntoja sai joko Arava-rahoituksella tai ilman. Arava-asuntojen jakoperusteena oli asunnonhakijan perhe tai sosiaalinen syy. Asuntosäästäjillä ja Aravalla oli myös epäilijänsä, jonka takia kaikki eivät osaketta halunneet, joten asuntoa oli mahdollista hakea myös ilman sitä. Yhdistyksen jäsenyys oli kuitenkin edellytys asunnon hakemiseksi. Jäseneksi liitettiin Kansallis-Osake-Pankin tai Postisäästöpankin Kaivotalon konttoreissa ja se edellytti liittymismaksun lisäksi vuosittaista säästämistä, jonka tahtiin sai vaikuttaa kukin itse. Jäsenten tuli kuitenkin olla säännölliseen säästämiseen kykeneviä, sillä jäsenmaksun maksamisen lisäksi asunnon hakeminen edellytti yhdistyksen asettaman säästötavoitteen saavuttamista, jonka täytyttyä vasta päästiin asuntojen jonotuslistalle. Kun asunto oli myönnetty, sen rakentaminen oli yleensä vielä alkutekijöissään, mutta lainaa alettiin maksaa saman tien, ja tavoitteena oli saada se maksettua asunnon valmistumiseen mennessä. Tällä tavoin asunto saatettiin myydä lähes omakustannehintaan. Vuoteen 1959 mennessä yhdistys oli rakennuttanut tai muutoin hankkinut asunnon 156:lle jäsenellensä.⁴⁴

Elementtirakentaminen

Ennestään rakentamattomat alueet tarjosivat periaatteen tasolla arkkitehdeille vapauden toteuttaa visioitaan, mutta etenkin 1960- ja 1970-lukujen elementtirakentamisen ja standardoimisen kaudella syntyi väistämättä stereotyyppinen mielikuva esikaupunkialueista asuinalueina.⁴⁵ Jälleenrakennustahdin kovista tavoitteista ja Arava-rahoitteisten rakennusten arkkitehtonisten tavoitteiden puutteesta huolimatta

³⁸ Kervanto Nevanlinna 2012, 98-99.

³⁹ Hankonen 1994, 142; Hurme 1991, 141; Kervanto Nevanlinna 2012, 101.

⁴⁰ Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 50.

⁴¹ Hilding Ekelund on suunnitellut Puotilan ns. ruotsalaisten talot osoitteessa Klaavuntie 1 ja 4.

⁴² Vuonna 1957 vahvistettu asemakaava numero 4242.

⁴³ Hurme 1991, 95; Kervanto Nevanlinna 2012, 94.

⁴⁴ Hankonen 1994, 370-371, 378; Kangasniemi 2011, 136; Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 49.

⁴⁵ Kervanto Nevanlinna 2012, 93; Uuskallio 2004, 33.

suunnitteluun ei kuitenkaan suhtauduttu välinpitämättömästi.⁴⁶ Vielä 1950-luvulla betonielementtien käyttäminen oli harvinaista, mutta menetelmästä kiinnostuneet alan ammattilaiset ryhtyivät aktiiviseen, kansainväliseen kehitystyöhön olemalla tiiviissä yhteydessä keskenään, vierailemalla toistensa työmailla ja järjestämällä aiheeseen liittyviä seminaareja. Tieto levisi myös ammattilehtien, asunonäyttelyiden ja kirjojen kautta. Kaikkiaan suunnittelemaan verkostoon kuului arkkitehteja, rakennusliikkeiden omistajia, urakoitsijoita ja muita rakennusteollisuuden keskeisiä toimijoita.⁴⁷ Elementtirakentamisen esikuvia ja edelläkävijöitä olivat mm. ranskalaislähtöiset, vauhdilla monikansalliseksi laajenneet yhtiöt Coignet ja Camus.⁴⁸

Elementtirakentamisen yleistymisen myötä käynnistyi alan uudistava tapahtumaketju. Alkuun betoni alkoi korvata tiilen rakennusaineena ollessaan tätä moninkertaisesti edullisempi ja nopeammin työstettävä rakennusaine. Myös työmenetelmät ja rakennustarvikkeet muuttuivat.⁴⁹ Raskaiden elementtien yleistyminen edellytti raskeampaa nosto- ja siirtokalustoa. Torninostureiden määrä ja työmaan työskentelyn ennakkosuunnittelu lisääntyivät tavoitteenaan rakennusvaiheen sujuminen mahdollisimman tehokkaasti ja vaivattomasti; esimerkiksi nosturit pyrittiin sijoittamaan niin, ettei niitä tarvitsisi turhaan siirrellä, ja että ulottumissäde olisi mahdollisimman laaja. Samasta syystä myös rakennukset suunniteltiin lähekkäin toisiinsa nähden. Uusi suunnittelutapa edellytti aiempaa ennakoivampaa yhteistyötä rakennuttajan, urakoitsijan ja suunnittelijan välillä.⁵⁰

Työkaluston ja materiaalien muutosten takia murrosvaiheessa rakennettiin myös niin sanotulla puolielementtityöllä, mikä tarkoitti yleensä sitä, että kantavat osat valittiin paikan päällä ja lisäksi käytettiin elementtejä, esimerkiksi seinärakenteissa betoni-, kevytbetoni- tai puuelementtejä. Puolielementtirakentaminen säilytti asemansa täyselementtirakentamisen rinnalla 1960-luvun ajan ja lisääntyi 1970-luvun alussa syrjäyttäen yhdessä täyselementtirakentamisen kanssa paikallarakentamisen pian kokonaan.⁵¹

Pääkaupunkiseudulla elementtirakentamista oli kokeiltu ennen Puotilaa ilmeisesti vain Tapiolassa, jonne Ervin ja Revellin suunnittelemaat rakennukset olivat valmistuneet vuonna 1954. Elementtirakentamisen alkuaikoina suuri osa arkkitehdeistä vastusti menetelmää pelätessään tuotantomenetelmien rajoittavan suunnittelua. Eikä pelko ei ollut aiheeton, sillä teollisuuden käyttämät betoninvalumuottien määrät ja mallit saattoivat antaa arkkitehdeille tarkat mitat ja mittasuhteet asuntojen suunnitteluun, joihin pientenkin poikkeamien toteuttaminen oli työlästä.⁵²

Muutos alalla ei siis koskenut pelkästään rakennustapoja tai materiaaleja, vaan koko prosessia kaupunkisuunnittelun perusperiaatteista lähtien. Arkkitehdit kokivat painetta yhteiskunnan vaatimuksista, joissa suunnittelun toivottiin ilmentävän kulutustottumusten ja elämäntapojen muutosta, vaikka suunnittelun käytännön vaihtoehdot olivat melko rajoitetut. Ensimmäisten elementtitaloprojektien hinta-laatu -kysymyksissä vastaavalla rakennusmestareilla oli ratkaiseva asema päätöksenteossa, ja pelkistettyä muotoilua suosittiin kustannusten pitämiseksi aisoissa.⁵³ Lisäksi urakoitsijat suosivat elementtitalojen rakentamisessa laajoja, yhtenäisiä, uusia asuinalueita, jotka sijaitsisivat asemakaava-alueen ulkopuolella, mutta kuitenkin vain

⁴⁶ Hurme 1991, 75.

⁴⁷ Hankonen 1994, 156-157; Kervanto Nevanlinna 2012, 105.

⁴⁸ Hankonen 1994, 141-142.

⁴⁹ Hankonen 1994, 148-150, 157.

⁵⁰ Hurme 1991, 137-138.

⁵¹ IBID, 139.

⁵² Hankonen 1994, 118, 119, 159-160, 162-163; Hurme 1991, 87, 90, 98, 101.

⁵³ Hankonen 1994, 14, 16, 24, 162-163.

5-10 kilometrin päässä kaupunkikeskustasta.⁵⁴ Noin 10 kilometrin päässä Helsingin keskustasta sijaitsee myös Puotila.

Rantakartanontie Puotilan kartanolta kuvattuna vuonna 1967 (yllä) ja samasta kohtaa vuonna 2014 (alla). Näkymä ei juuri ole muuttunut. Kuva 1967: Rauno Sorsa / Helsingin kaupunginmuseo, Kuva 2014: Juho Nurmi / Helsingin kaupunginmuseo.

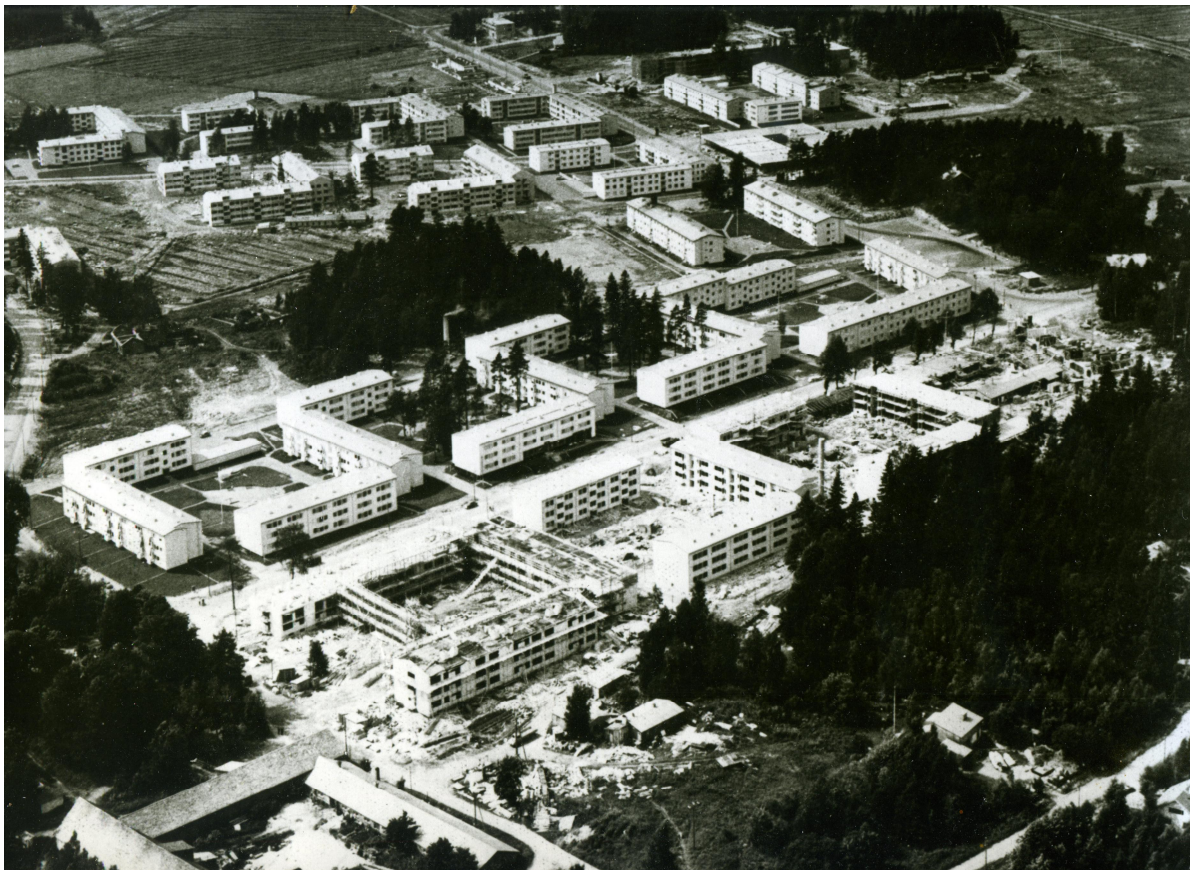

⁵⁴ Hankonen 1994, 158.

Aluekehityksen historiaa

Alueen suunnittelu

Puotila rakennettiin nopealla aikataululla kartanon entisille viljelys-, niitty- ja metsämailla. Ensimmäiset konkreettiset, toimeenpanevat päätökset alueelle rakentamisesta tehtiin vuonna 1959, kun Helsingin kaupunginhallitus vahvisti Klaavuntien, Meripellontien, Puotilantien, Rantakartanontien, Rusthollarinkujan, Rusthollarintien ja Rusthollinpolun katupiirustukset.⁵⁵

Koillisesta otettu ilmakuva Puotilan rakentumisen ajoilta. Kuvassa etummaisena Rantakartanontien alue. Kuva otettu todennäköisesti vuonna 1961 tai 1962. Kuvaaja tuntematon. Kuva: Yksityishenkilö

Ensimmäisinä vuosina puolet Puotilan asukkaista oli alle 15-vuotiaita.⁵⁶ Asukasluvultaan Puotilan huippuvuosi oli vuosi 1964, jolloin asukkaita oli hieman alle 7500 henkilöä. Sen jälkeen asukasluku putosi tasaisesti.⁵⁷ Asukasluku on heikoimmista vuosistaan kuitenkin jo noussut, ja vuoden 2013 alussa Puotilassa oli 4 930 asukasta.⁵⁸

Puotilan alueen alkuperäisen asemakaavan numero 4550⁵⁹ vuodelta 1959 on laatinut Airi Maria Fröjdman⁶⁰. Vaikka kaavaa on monin paikoin muutettu, ovat muutok-

⁵⁵ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 72. 1959, Edellinen osa, 1962, 356.

⁵⁶ Kervanto Nevanlinna 2012, 189; Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 46.

⁵⁷ Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 50.

⁵⁸ Helsinki alueittain 2013, 172.

⁵⁹ Liite 2.

⁶⁰ myöhemmin Sundström.

set olleet suhteessa pieniä, jonka takia alue on säilynyt hyvin Fröjdmanin suunnitelman mukaisena. Fröjdmanin laatimalle kaavalle ominaista ovat lähiöalueelle epätyypilliset puoliksi avonaiset umpikorttelit ja kartanolle johtava lehmuskuja, Rantakartanontie.⁶¹ Puotilan suunnittelun tavoitteena oli huomioida alueen luonnollinen ympäristö, joka näkyy juuri lehmuskujan ja alueen luonnollisten pinnanmuotojen säilyttämisenä. Fröjdmanin suunnittelemaa kaavaa pidetään aikaansa nähden edistyksekkäänä. Rakennukset on sijoitettu toisiinsa nähden väljästi ja niiden korkeus on pidetty kohtuullisesti 3-4 kerroksessa, joka katsottiin siihen aikaan itsessään jo pyrkimyksenä sopeuttaa rakennuksia luonnonympäristöön yhä korkeampien tornitalojen tultua myös vaihtoehtoiksi.⁶² Alueelle sisältyvät rivitalot on kaavoitettu kaksikerroksisiksi. Rivitaloja suunniteltiin alkuperäiseen kaavaan Rusthollarintien alkupäähän neljä kappaletta, mutta niistä ensimmäinen tontti oli alkuun tyhjillään, ja sittemmin minigolf-yrittäjä aloitti tontilla toimintansa.

Asuinrakennusten keskelle jätetyt, lähes umpinaiset sisäpihat ovat aikaansa nähden poikkeavia, mikä osaltaan tekee kaavasta erityisen. Puotilantie 8:n tonttia lukuun ottamatta kaikissa pihapiireissä on vähintään kaksi rakennusta liitetty kulmista toisiinsa joko rungostaan tai yhdistävän katoksen avulla, ja näin syntyvä kulma oli suunnattu lämpöä ajatellen etelään. Samantyyppistä asettelua olivat eri suunnittelijat käyttäneet jo 1950-luvulla muun muassa Käpylän kisakylässä, Lauttasaarella ja Meilahden ns. *White Lady*n talossa, mutta Puotilan mittakaavassa vastaavaa suunnittelua ei muualla oltu vielä nähty.⁶³

Suojaisaa sisäpihaa ympäröivät Rantakartanontie 8:n ja Rantakartanontie 6:n asuinrakennukset. Kuvassa pihanäkymä avautuu Rantakartanontie 6:n asunnon ikkunasta.

Kuva: Malla Meriniemi / Helsingin kaupungin museo

Ensimmäiset muutokset asemakaavaan tehtiin jo vuosien 1960-1961 aikana, ja ne laati asemakaava-arkkitehti Väinö Tuukkanen. Muutokset olivat pääasiassa rakennusten sijoitteluun tapahtuneita pieniä korjauksia. Suurimmat muutokset tehtiin Puotilantie 8:n, jossa neljän pitkänomaisen 3.-4.kerroksisen kerrostalon tilalle suunniteltiin kuusi pistetaloa. Myös Rantakartanontie 8:n pihapiiriä muutettiin melko reilusti, yhden rakennuksen suunta käännettiin ja kahta rakennusta pidennettiin radikaalisti alkuperäiseen nähden.⁶⁴

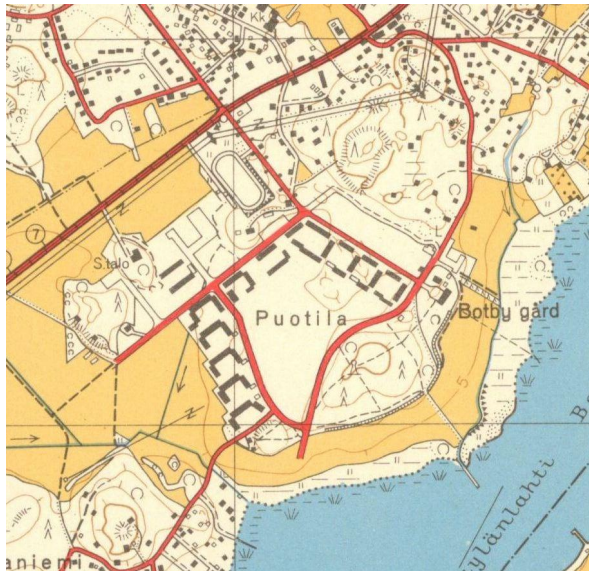
⁶¹ Helsinki alueittain 2013, 170.

⁶² Von Hertzen 1946, 73.

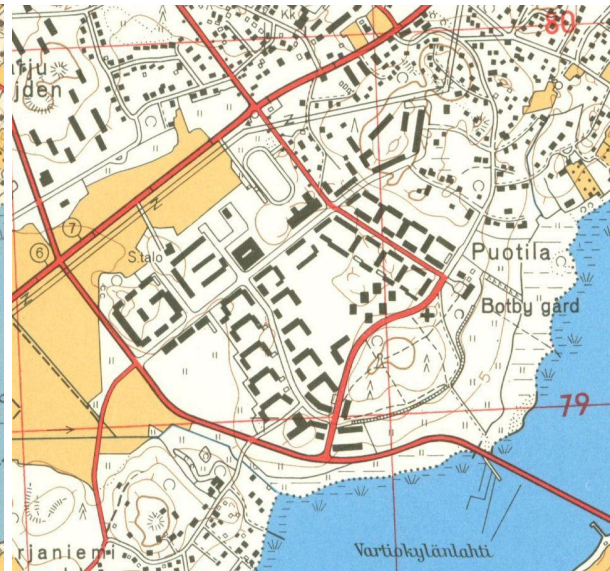
⁶³ Kervanto Nevanlinna 2012, 97.

⁶⁴ HKRVVA.

Verrattaessa Maanmittauslaitoksen vuosien 1960, 1967 ja 2014 peruskarttoja näkyy Puotilan alueen rakentamisen hurja tahti havainnollisesti. Paitsi inventointialue niin myös sitä ympäröivät pelto-, niitty- ja metsämaat ovat saaneet vuoteen 1967 mennessä saman verran rakennuksia lisää mitä vuoden 1960 kartassa on nähtävillä, ja vuoteen 2014 mennessä kaikki peltoalueet kartanon siirtolapuutarha-alueita lukuun ottamatta on rakennettu täyteen.

Maanmittauslaitos 1960

Maanmittauslaitos 1967

Maanmittauslaitos 2014

Rakennusten suunnittelu

Puotilan alueen tuotteliain suunnittelija on ollut arkkitehti *Markus Tavio* (1911-1978). Tavio on suunnitellut Rantakartanontien asuntoalueen lukuun ottamatta Rantakartanontie 1:n rakennuksia, eli yhteensä seitsemän pihapiirin rakennukset. Säästöranan ja Säästökartanon asunto-osakeyhtiöihin kuuluvat rakennukset ovat kolmikerroksisia lamellitaloja. Ennen Puotilaa Tavio suunnitteli muun muassa Espooseen lamelli- ja pistetaloja. Tavio tuli tunnetuksi kodikkaista ja käytännöllisistä asuntoratkaisuistaan, ja hänellä oli oma toimisto vuodesta 1944 lähtien. Puotilan luonto itsessään loi hyvät edellytykset viihtyisän asuinalueen luomiseksi, mikä oli alueen suunnittelun tavoitteena. Tavion rakennukset mukailevat alueen luonnollisia pinnanmuotoja, mikä näkyy muun muassa rakennusten sisäänkäyntien ja ulkoportaiden yksilöllisenä suunnitteluna.

Juhani Kivikosken vuonna 1961 suunnittelema, seuraavana vuonna valmistunut Rantakartanontie 1 noudattelee pitkälti Tavion suunnitteleminen rakennusten linjaa. Rakennusten sisäänkäyntien sijoittelu poikkeaa muista kadun rakennuksista Rantakartanontien puoleisen rakennuksen osalta, johon sisäänkäynnit tehtiin sisäpihojen sijaan kadun puolelta. Myös autopaikat ja –suoja on sijoitettu sisäpihalle rakennusten sivu- ja takaosien sijaan. Asunto Osakeyhtiö Rantakartanontie 1 tunnetaan erityisesti taloyhtiöön kuuluvasta, asukkaiden vuonna 1970 talkoovoimin rakentamasta saunaosastosta, jonka erikoisuutena on uima-allas. Uima-allas –projekti huomioitiin myös aikakauslehti Avotakassa numero 10/1970, jossa allasosastoa kuvailtiin muun muassa viihtyisäksi keitaaksi, jonne on mukava lähettää lapset uimaan myös talvisaikaan. Artikkelin nosti esiin myös talkootyön muodostavan yhteishengen naapureiden välillä, sekä hankkeen kustannusten edullisuuden.

Rantakartanontie 1:n saunaosasto uudistettiin nykyaikaiseksi loppuvuonna 2013. Alkuperinkin valkea laatoitus sai uusimisen yhteydessä rinnalleen sinistä.

Kuva: Malla Meriniemi / Helsingin kaupungin museo.

Kivikoski työskenteli *Arkkitehtuuritoimisto Eskola, Kivikoski, Periäisessä*. Saman toimiston *Tapani Eskola* on suunnitellut Puotilantie 8:n kuuden rakennuksen pistetäloryhmän vuonna 1962. Pistetalojen paikalle oli alkuperäiseen kaavaan merkitty neljä pitkälinjaista rakennusta, mutta syystä tai toisesta kaavaa päätettiin sen tontin osalta muuttaa vain pari vuotta sen vahvistamisen jälkeen. Muutoksen suunnitteli Väinö Tuukkanen.

Hilding Ekelund (1893-1984) on suunnitellut Klaavuntie 1 ja 4 rakennukset eli niin kutsutut Ruotsalaisten talot. Talot saivat lempinimensä sen rahoittajasta, Helsingfors

Sparbankista, jonka myötä iso osa talon asukkaista olivat ruotsinkielisiä.⁶⁵ Ekelund toimi Helsingin kaupunginarkkitehtina vuosina 1941-1949 ja aloitti teknillisessä korkeakoulussa arkkitehtuuriosaston professorina vuonna 1950 opetuslanaan asuinrakennukset. Ekelundin tunnetuimpia suunnitelmia ovat muun muassa vuoden 1952 Olympialaisten Kisakylää varten tehdyt ensimmäiset luonnokset vuonna 1949 sekä Velodromi.⁶⁶ Lisäksi Ekelundilla oli kokemusta asuntoalueiden suunnittelusta muun muassa Ruotsiin, Ruskeasuolle, Maunulaan ja Munkkiniemeen.⁶⁷ Ruotsalaisten talot ovat Ekelundille tyypillisiä, ennemmin 50- kuin 60-luvun tyyliä, siroja ja selkeälinjaisia.

Muita inventointialueen rakennusten suunnittelijoita olivat muun muassa arkkitehdit Kirsti Arajärvi, Olavi Maamies, Ilkka Martas, Eero Oulasvirta, Aarne Piirainen ja Tauno Salo sekä diplomi-insinööri Vilho Leka.⁶⁸

⁶⁵ IN19XXb

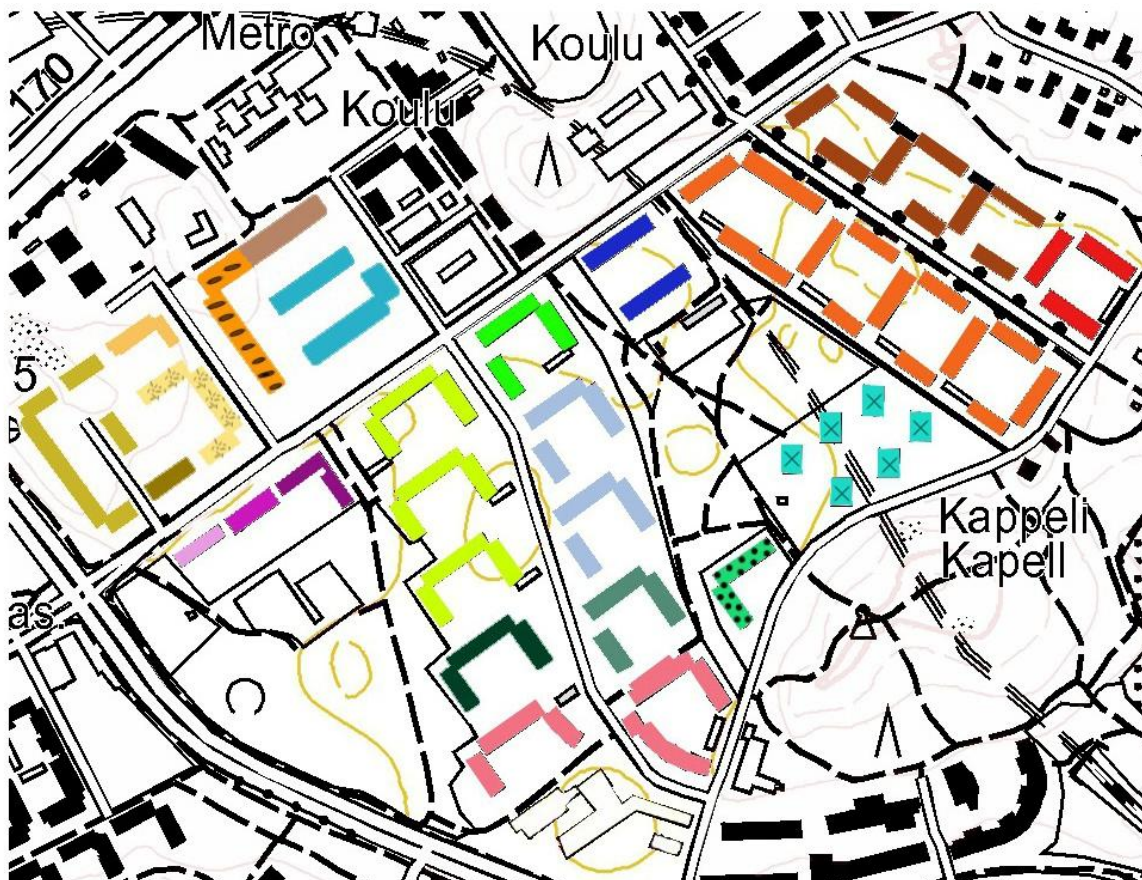
⁶⁶ Hurme 1991, 72, 78; Suomen insinöörejä ja arkkitehtejä 1948, 72; Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1973, 74; Arkkitehtuurimuseo <http://www.mfa.fi/> 17.03.2014.

⁶⁷ Kervanto Nevanlinna 2012, 94, 96; Korpinen 2007, 38.

⁶⁸ Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1973, 24, 117, 279, 389, 474, 506; Suomen insinöörejä ja arkkitehtejä 1948, 316-317.

Rakennusten suunnittelijat ja suunnitteluvuodet

● Markus Tavio 1960	
● Klaus Groth 1961	
● Markus Tavio 1959	
● Olavi Heikkilä & Tauno Salo 1961	
● Tauno Salo & Raimo Seppo Olavi Valjakka 1961	
● R.-V. Luukkonen 1961	
● Pentti Syväoja 1961	
● Saara & Usko Tilanterä 1965	● Jouko Ylihannu 1959
● Aarne Piirainen 1960	● Iikka Martas 1960
● Olavi Heikkilä 1961	● Eero Lauri 1960
● Tauno Salo 1959	● Eero Oulasvirta 1961
● Olavi Maamies 1960	● Toivo Korhonen 1960
● Kirsti Arajärvi 1960	● Eero Oulasvirta 1965
● Tapani Eskola 1962	● Hilding Ekelund 1960
	● Juhani Kivikoski 1961

Pohjakartta: Maanmittauslaitos 2014

Vaikka Asuntosäästäjät ry toimi Puotilan alueen pääasiallisena rakennuttajana, oli jokaisen asuntoyhtiön taustalla lisäksi jokin organisaatio tai pankki turvaamassa asuntojen valmistumisen. Nämä organisaatiot kulkevat edelleen monissa kiinteistöyhtiöiden nimissä sekä asukkaiden puheissa, esimerkiksi RM-talot⁶⁹ Klaavuntielle, Rauta-Tulli⁷⁰, Säästökartano⁷¹, Säästöranta⁷², Ruotsalaisten talot⁷³, SKDL:n talo, Kokoomuksen talo, Työväen säästöpankin talo, Kansan talo⁷⁴, Reserviupseerien talo ja Elannon talo. Nykyisin kaikki asunto-osakeyhtiöt ovat osakkaiden omistamia. Suurin osa rakennuksista sijaitsee kaupungin vuokratontilla.⁷⁵

Rusthollarinkuja 2:n arava-talon on rakennuttanut Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi vuoden 1960 Helsingin kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti. Päätökseen sisältyi ehtoja ja määräyksiä rakentamisen edellytyksistä, joita olivat muun muassa tulevaan rakennukseen sijoitettava, enintään 250 m² käsittävä elintarvikemyymäläryhmä. Kuitenkaan muita myymälöitä tai liikehuoneistoja ei rakennukseen saanut sijoittaa. Lisäksi huoneistoihin oli asennettava kaasuliedet ja tontille järjestettävä riittävät paikoitustilat talon asukkaiden ajoneuvoja varten. Yhtenä ehtona oli myös alueen vehreyden säilyttäminen: rakennusalan ulkopuolella kasvavia puita ei saanut vahingoittaa eikä ilman kaupunginmetsänhoitajan lupaa kaataa.⁷⁶

Liikerakentaminen

1960-luvun alussa Puotilan ainoa ruokakauppa oli Klaavuntielle. 1960-luvun ihan-teenä oli, että ostoksilla pystyi käydä jalan vaikka päivittäin. Matka lähikaupalle oli kuitenkin erityisesti ensimmäisenä talvena rankka, sillä rakennustyömaan jäljiltä alueen kadut ja puistot olivat kehnossa kunnossa. Pienien liiketilojen, lähipalvelu- myymälöiden, sijoittaminen asuintalojen yhteyteen, joko pohjakerrokseen tai rakennukseen kiinteästi liittyvään erilliseen rakennukseen, oli 1950-lukulainen ilmiö, joka myöhemmin hiipui ostoskeskusten yleistyttyä asutuskeskuksissa.⁷⁷

Ostoskeskus valmistui Puotilaan vuonna 1961. Arkkitehti Erkki Karvisen suunnittelemaa sisäpihamallista, matalaa rakennusta pidetään arkkitehtuuriltaan harkittuna ja viimeisteltyinä. Lähiöalueiden ostoskeskukset noudattavat yleensä arkkitehtuuriltaan samaa tyyliä alueen muiden rakennusten kanssa, ja näin on myös Puotilassa. 1950-1960 -lukujen ostoskeskukset olivat tyypillisesti Puotilan tapaan matalia ja selkeälinjaisia.⁷⁸

⁶⁹ Rintamamiesten yhdistyksen asuntoyhdistys, Klaavuntie 5.

⁷⁰ Rautatieläisten ja tullilaisten talo

⁷¹ Rantakartanontie 2, 4, 6 ja 8.

⁷² Rantakartanontie 3, 5 ja 7.

⁷³ Klaavuntie 1 ja Klaavuntie 4.

⁷⁴ Vakuutusyhtiö Kansan mukaan

⁷⁵ Kangasniemi 2011, 137.

⁷⁶ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 73., 1960, Edellinen osa, 1963.

⁷⁷ Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 51; Saresto, Salminen & Vierto 2004, 33, 44-45.

⁷⁸ Saresto, Salminen & Vierto 2004, 9, 34, 51, 81.

Puotilan ostoskeskus huhtikuussa 2014. Kuva: Malla Meriniemi / Helsingin kaupunginmuseumuuseumi

Puotilan ostoskeskukseen on aivan sen alkuvuosista lähtien tehty useita sisä- ja ulkotilojen muutoksia muuttuvien käyttötarkoitusten mukaisesti. Alkujaan ostoskeskus muodostui kahdeksan rakennuksen ryhmästä, jotka oli yhdistetty toisiinsa tasakatolla muodostaen keskiöön avoimen sisäpihan. Rusthollarintien puolella oli kolme pientä, erillistä kioskinoppaa, joista kaksi itäisintä on yhdistetty myöhemmin toisiinsa ja takana olevaan rakennusmassaan, joka sulki niiden takana kulkeneen avoimen käytävän. Rakennuksen pohjoisimmat rakennusmassat erotti alun perin käytävä, mutta ne on yhdistetty vuonna 1980. Muutoksien takia ostoskeskuksen alkuperäinen ilmavuus ja pohjakaava on muuttunut, mutta julkisivunsa osalta ostoskeskus on silti säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan.⁷⁹

Ostoskeskukset saivat nopeasti alueen keskeisen kohtaamis- ja oleskelupaikan aseman.⁸⁰ Järjestyshäiriöitä ei silloin ostoskeskusten yhteydessä tavattu.⁸¹ Puotilan ostoskeskuksessa on ollut 1960-70 -luvuilla ainakin seuraavat myymälät ja palvelut: neljä pankkia, kolme ruokakauppaa, kolme kampaamoa, kenkäkauppa, kirjakauppa, ompelutarvikeliike, kemikalio, apteekki ja suutari. Lisäksi pienempiä ruokakauppoja sijaitsi Klaavuntiellä, Rantakartantie 4:ssä ja 5:ssä sekä Rusthollarintien lounaispäässä.⁸² Myös Lastenpukimo Papukaija ja nuorisovaateliike MicMac ovat lähtöisin Puotilasta. Molempien perustajana oli silloinen puotilalainen, leikkikoulun opettaja Eila Salovaara.⁸³

⁷⁹ Saresto, Salminen & Vierto 2004, 51, 81.

⁸⁰ Kangasniemi 2011, 135; Saresto, Salminen & Vierto 2004, 9, 18.

⁸¹ Saresto, Salminen & Vierto 2004, 48.

⁸² Kangasniemi 2011, 100.

⁸³ Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 46.

Vuosien saatossa ostoskeskusten ja pikkukauppojen suosio on vähentynyt. Suosion vähenemisen syyksi on laman ohessa katsottu autojen yleistymisestä seurannut suurien automarkettien runsas rakentaminen, joka alkoi 1970-luvulla. Yksi elintarvikeliike, kioskki ja mahdollisesti ravintola ovat nykyään riittäväksi ajatellut vähimmäispalvelut esikaupunkialueelle, ja se näkyy myös ostoskeskusten palvelutarjonnan muuttumisena. Kampaamoiden, pankkien, postin ja kemikalion korvaavat nyt pääasiassa erilaiset ravintolat.⁸⁴

Puotilan ostoskeskus on arvotettu Helsingin kaupunginmuseon vuonna 2004 julkaisemassa selvityksessä *Ostari. Lähiön sydän*. arvoluokkaan 1, joka tarkoittaa ”arkkitehtuuriltaan erittäin harkittuja ja viimeisteltyjä, hyvin säilyneitä tai ympäristöarvoiltaan erittäin merkittäviä ostoskeskuksia”.⁸⁵

Puotilan yhdistykset ja yritykset

Puotilan alueella toimii useita eri seuroja ja yhdistyksiä. Puotila-Seura ry on perustettu jo heti alueen valmistuttua, 29.10.1961. Lisäksi alueella toimii muun muassa Puotilan Martat, Puotilan kartanon ystävät ry, Puotilan Lions ja Sekakuoro Puotilan Laulu. Eri yhdistykset tekevät myös yhteistyötä järjestämällä muun muassa yhteisiä tapahtumia.⁸⁶ Myös seurakunta on ollut merkittävänä toimijana alueella. Helsingin evankelisluterilaiset seurakunnat osti kartanon viljamakasiinin kaupungilta vuonna 1959 ja kunnosti sen kappeliksi. Kappeli saatiin käyttöön vuonna 1963. Vuonna 1961 seurakunta perusti myös Puotila-lehden. Lehti siirtyi jo parin vuoden päästä Puotila-Seuran kustantamaksi. Lehti lakkautettiin vuoden 1974 lopussa. Seurakunta on lisäksi pitänyt alueen lapsille leikkikoulua ja pyhäkoulua Rantakartanontie 8:n tiloissa, jossa myös partiolaiset ja Puotilan Martat kokoontuivat.⁸⁷ Nykyisin tila on Nukketeatteri Sampo käytössä, joten esimerkiksi Marttojen kokoontumiset on siirtynyt Leikkipuisto Rushollarin tiloihin, joita saa leikkipuiston aukioloaikojen ulkopuolella vuokrata. Tiloja käytetäänkin ahkerasti esimerkiksi syntymäpäivien ja muiden juhlien viettoon varten, ja toisinaan myös läheiset taloyhtiöt pitävät kokouksiaan siellä. Myös alueella toimiva Ruokapiiri kokoontuu Rusthollarilla. Piiri tilaa luomuruokaa lähitiloilta isompia määriä ja lajittelee ja jakaa niitä leikkipuistorakennuksella.⁸⁸

Nukketeatteri Sampo on aloittanut toimintansa vuonna 1977 Helsingissä. Teatteri toimii opetusministeriön ja Helsingin kaupungin tukemana. Ensimmäiset vuotensa teatteri toimi Kapteeninkadulla Joukolassa päiväsaikaan. Samoissa tiloissa toimii nykyään Kom-teatteri. Vuodet 1984-1992 Sampo toimi Itäkeskuksessa, kulttuurikeskus Stoaan tiloissa. Sekä Kapteeninkadun että Stoaan tiloissa muiden käyttäjien tarpeet hankaloittivat nukketeatterin toimintaa, kun lavasteita ei voitu jättää pysyvästi paikalleen, vaan kaikki piti purkaa aina harjoitusten ja näytösten päätyttyä. Nukkien ja lavasteiden valmistamiseen ei tiloja myöskään ollut. Tästä syystä Nukketeatteri Sampo muutti Puotilan ostoskeskukselle vapautuneisiin tiloihin vuonna 1992. Sampo toimii edelleen samoissa ostoskeskuksen tiloissa, jossa käytössä on näyttämö, 100-paikkainen katsomo, lämpiö- ja näyttelytilat. Rantakartanontie 8:n kellaritiloissa on lisäksi tilat nukkepajalle teatterinukkien, rekvisiitan ja lavasteiden rakentamista varten. Rantakartanontie 8:n tiloissa on oltu noin 2000-luvun puolivälistä saakka. Tiloja vuokraa Asunto Osakeyhtiö Säästökartano, ja niihin kuuluu 2 wc:tä, pieni keittiö ja kolme huonetta, joista kaksi pienempää ovat puutyöhuone ja materiaalivarasto, ja suuri

⁸⁴ Saresto, Salminen & Vierto 2004, 9-10, 21, 47.

⁸⁵ IBID, 50.

⁸⁶ Kangasniemi 2011, 79, 86-87; IN1940&1950

⁸⁷ Kangasniemi 2011, 72-73, 93, 99-100.

⁸⁸ IN1940&1950; Kangasniemi 2011, 97

avoin tila on jaettuhyllyin ja muin kevyin rakentein. Ilmeisesti alkuperäisessä asussaan oleva keittiö teräsaltainen on hyvä tila erilaisten massojen sekoittamis-, värjäys- ja liimaustöihin.⁸⁹

Puotinkylän kappeli, kartanon entinen viljamakasiini, sijaitsee aivan asuintalojen läheisyydessä. Kuvassa oikealla Puotilantie 8:n pistetalot. Kuva otettu vuonna 1968. Kuva: *Helsingin kaupungin museo / Elannon kokoelma*.

Julkiset rakennukset

Inventointialueen sisälle sijoittuu vanhustentalo, kaksi päiväkotia kaksi leikkipuistoa Leikkimäellä ja kaksi koulurakennusta, yläaste ja ala-aste.⁹⁰ Puotilan koulutoiminta on ilmeisesti alkanut jo vuonna 1876, jolloin koulua pidettiin kartanon tiloissa. Vuonna 1891 rakennettiin Nordsjö-Botbyn kansakoulu. Sodan jälkeen kartanon päärakennus toimi suomenkielisenä kansakouluna.⁹¹ Nykyisellä sijainnillaan Puotilan ala-aste aloitti kansakouluna pienessä parakkityyppisessä rakennuksessa ilmeisesti vuonna 1965.

⁸⁹ IN1950; Kangasniemi 2011, 74.

⁹⁰ Helsinki alueittain 2013, 171.

⁹¹ Lönnqvist 1995, 81.

Puotilan kansakoulu vuonna 1965. Kuva: *Constantin Grünberg / Helsingin kaupunginmuseo.*

.. ja vuonna 2014. Kuva: *Malla Meriniemi / Helsingin kaupunginmuseo.*

Leikkimäellä oli toiminut kesäleikkipuisto jo ennen kaupungin leikkipuisto Rusthollarin aloittamista. Alkujaan toiminta alkoi leikkikenttämutoisena urheilukentän vieressä ja muuttui leikkipuisto -nimiseksi 1970-luvulla. Puistoa on aikojen kuluessa kutsuttu myös asukaspuistoksi, mutta vuodesta 2008 alkaen virallinen nimi on jälleen ollut leikkipuisto. Leikkimäki sijaitsee asukkaiden kannalta ihanteellisella paikalla keskellä kylää ja on asuintalojen ympäröimä. Leikkipuisto Rusthollari –nimellä puistotoiminta on kulkenut vuoden 1987 alusta lähtien. Myös ensimmäinen varsinainen leikkipuistorakennus saatiin Leikkimäelle samana vuonna. Rakennusta laajennettiin melkein tuplakokoiseksi vuonna 2003 keväällä, jolloin sisätoiminnastakin saatiin säännöllistä ja päivittäistä, ulkotoiminnan säilyessä rinnalla. Laajennus toteutettiin henkilökunnan aloitteesta, kun suositut tilat kävivät ahtaiksi.⁹²

Leikkipuistotoiminta on kullakin asuinalueella asukkailleen paljon enemmän kuin pelkkä ajanviettopaikka: puistosta perheet, lapset ja nuoret saavat tukea elämäänsä eri tavalla kuin suljetummista organisaatioista, kuten esimerkiksi kouluista tai päiväkodeista. Leikkipuistotoiminta on avointa ja helposti lähestyttävää, eikä perhetaustoista, koulutodistuksista tai muista henkilökohtaisista asioista udella, vaan asioista keskustellaan pääasiassa lasten, nuorten ja vanhempien omasta aloitteesta. Monille leikkipuistolaisille syntyykin erityinen suhde puiston henkilökuntaa kohtaan, joka muistetaan myös aikuiseksi kasvetua.⁹³

Rusthollarin leikkipuistosta erillinen, yksityinen puistotäti toimii aivan Rusthollarin vieressä, Leikkimäen aidatussa puistossa.⁹⁴ Ryhmäperhepäiväkotitoiminta Mesimarja toimii osoitteessa Klaavuntie 1, ja Helsingin kaupungin Päiväkotitoiminta Puotila Rusthollarinkuja 8:ssä. Lisäksi Kotivuoren Lastenkodilla on tilat Puotilantie 6:ssä.

Liikenne

Linja-autot numero 91 ja 93 kulkivat Puotilan ja Helsingin keskustan välillä 1960-luvulta alkaen. Alkuvuosina autot olivat usein niin täynnä jo parin pysäkin jälkeen, etteivät kaikki halukkaat mahtuneet kyytiin. Keskustan suuntaan kuljettiin pääasiassa Itäväylää pitkin, joka olikin kiireisimpinä aikoina ruuhkainen niin linja- kuin henkilöautoista. Kehä I valmistui 1960-luvun aikana vaihteittain Meripellontielle saakka, ja jo asuinalueita suunniteltaessa puhuttiin metron rakentamisesta.⁹⁵ Puotilan metrolinja avattiin kuitenkin vasta vuonna 1998.⁹⁶

Vaikka numero 91:n linja-auto ei enää Puotilassa aja, ovat kulkuyhteydet monipuolistuneet. Metrot pysähtyvät Puotilan asemalla molempiin suuntiin kahdeksan minuutin välein, ja Helsingin keskustaan pääsee Puotilasta myös Sipoon linja-autoilla numero 835 ja 870. Muita Puotilassa pysähtyviä lähialueen linjoja ovat esimerkiksi Itäkeskuksen ja Mellunmäen väliä ajava 97V ja Itäkeskuksen ja Varjakanvalkaman⁹⁷ väliä ajava 801.⁹⁸

⁹² IN1940&1950; Kangasniemi 2011, 96.

⁹³ IN1940&1950

⁹⁴ IN1940&1950; Kangasniemi 2011, 99.

⁹⁵ Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 50.

⁹⁶ Helsinki alueittain 2013, 170.

⁹⁷ sijaitsee Linnavuoren kupeessa

⁹⁸ Helsingin seudun liikenne. <https://www.hsl.fi/> 15.05.2014.

Ruuhkaliikennettä Itäväylällä Kulosaaren kohdalla 1960-luvun lopulla. Kuva: Unto Laitila / Helsingin kaupunginmuseo.

Jalankulkijoiden ylikulkusilta Itäväylän, Kukkaniityntien ja Rantakartanontien risteyksessä vuonna 1966. Kuvassa näkyvät kioskit ovat Puotilan puolella. Kuva: B. Möller / Helsingin kaupunginmuseo.

Asukkaiden Puotila

Asukasnäkökulmaa ei aina inventointien yhteyteen liitetä. Kuitenkin muun muassa valtiotieteiden tohtori Irma Uuskallio linjaa, että paikkaa ei voi irrottaa kulttuurisesta kontekstistaan, vaan sen suunnittelu, rakentaminen ja ajalliset kerrostumat ovat asukkaidensa summa.⁹⁹ Alueen kehittyminen ja asukkaat ovat riippuvaisia toisistaan: Kestävä kaupunkisuunnittelu edellyttää alueella asuvien arvostusta, kotiseuturakkautta, ja juurtuminen paikkaan edellyttää laadukasta elinympäristöä.¹⁰⁰

Uuskallion mukaan alueen arvostus syntyy sosiaalisten, fyysisten ja symbolisten arvojen kautta, joista fyysinen eli rakennettu ympäristö saa inventoinneissa tavanomaisesti näkyvimmän osan, ja alueen historiasta kumpuaa symbolisia arvoja.¹⁰¹ Sosiaalinen näkökulma, elinalueeseen liittyvät kokemukset ja tunnetason merkitykset voivat kuitenkin olla asukkailleen niitä kaikkein tärkeimpiä. Merkityksistä on tulossa keskeinen osa rakennusperintöä koskevaa arvokeskustelua.¹⁰²

Asumisen ja elämisen muistoja

Ensimmäiset muuttoautot ajoivat Puotilaan 17.9.1960.¹⁰³ Osa muutti alueelle asuntopulan pakottamana, osa väljän ja luonnonläheisen asuinympäristön ja hyvin varusteltujen, tilavien asuntojen perässä.¹⁰⁴ Etenkin aikansa uutuus, taloyhtiöihin kuuluneet saunat, miellyttivät asukkaita. 1960-luvulla kukin ruokakunta sai saunoa kahdesti kuussa.¹⁰⁵ Uudet asukkaat olivat pääasiassa lapsiperheitä.¹⁰⁶

Alueen rakennuksista ja ympäristöstä huolehtivat alkuvuosina pihakohtaiset talonmiehet. Esimerkiksi Rantakartanontie 1:ssä toimi vuosien ajan talonmies, joka asui itsekkin samassa pihapiirissä.¹⁰⁷ Sittenmin huolto- ja hallintotoimenpiteet on jaettu, ja niistä vastaa taloyhtiökohtaisesti talonmiehet, huoltomiehet, huoltoyhtiöt, kiinteistöyhtiöt ja isännöitsijät. Joissakin isännöintiyrityksissä isännöitsijän työt on vielä jaettu erikseen hallinnolliseen ja tekniseen isännöitsijään.

Puotilalaisten muisteluissa toistuvat arvot ovat alueen väljyys ja luonnonläheisyys.¹⁰⁸ Samantyyppisiä arvoja nostavat esiin myös muiden samanaikaisten esikaupunkialueiden, esimerkiksi Herttoniemen ja Munkkivuoren, asukkaat.¹⁰⁹ Puotilassa lähes koko elämänsä asunut informantti kertoo asuinalueen maiseman muuttuneen vuosikymmenien saatossa. Alkuaikoina asuintaloja ympäröivät Nymanin tilan pellot ja laitumet lehmineen, ja pihapiirissä kasvoi marjapensaita. Nyt alueelle on rakennettu ja sinne on muuttanut myös monikulttuurisen taustan omaavia asukkaita. Pihamaalla kasvaa marjapensaiden sijaan vain kukkia.¹¹⁰

Alueelle juurtumisesta kertoo, että Puotilassa kasvaneet ja Rusthollarin leikkipuitossa leikkineet lapset ovat oman perheen perustamisen jälkeen myös halunneet

⁹⁹ Uuskallio 2004, 28, 42.

¹⁰⁰ Uuskallio 2004, 30, 41-42.

¹⁰¹ Uuskallio 2004, 30.

¹⁰² Tuominen 2004, 12-13, 16-17.

¹⁰³ Kangasniemi 2011, 78.

¹⁰⁴ IN1934

¹⁰⁵ Inkeroinen, Lapinlinna, Salovaara & Tuuminen 1997, 51.

¹⁰⁶ Kangasniemi 2011, 135.

¹⁰⁷ IN1945

¹⁰⁸ Kangasniemi 2011, 135; IN1945.

¹⁰⁹ Kervanto Nevanlinna 2012, 100, 102-103.

¹¹⁰ IN1934.

palata Puotilaan. Sama puistotäti saa hoitaa myös entisten hoidettaviensa lapsia.¹¹¹ Vaikka aikojen saatossa ruotsinkielisten ja suomenkielisten välillä on ollut myös eripuraa, kun vähemmistöön jääviin ruotsinkielisiin on suhtauduttu arvellen, niin nykyisin asukkaiden taustat ovat muuttuneet moninaisemmiksi, joten vastaavanlaista epäluuloa ei juuri enää ole.¹¹² Osa alkuperäisistä, 1960-luvulla Puotilaan muuttaneista asukkaista, asuu edelleen Puotilassa, toiset samassa asunnossakin, johon ovat aikoinaan muuttaneet.¹¹³ Puotilassa halutaan asua ja pysyä.

Otto-Ilari Vainio potkulaudan kanssa Klaavuntie 14:n pihalla vuonna 1970. Kuva: A. Vainio / Helsingin kaupunginmuseo.

¹¹¹ IN1940&1950

¹¹² IN1940&1950

¹¹³ IN1934.

Rusthollarintien ja Rantakartanontien risteys vuonna 1966. Kuva: C. Grünberg / Helsingin kaupunginmuseo.

Rusthollarintien ja Rantakartanontien risteys vuonna 2014. Kuva: Juho Nurmi / Helsingin kaupunginmuseo.

Inventoidut rakennukset

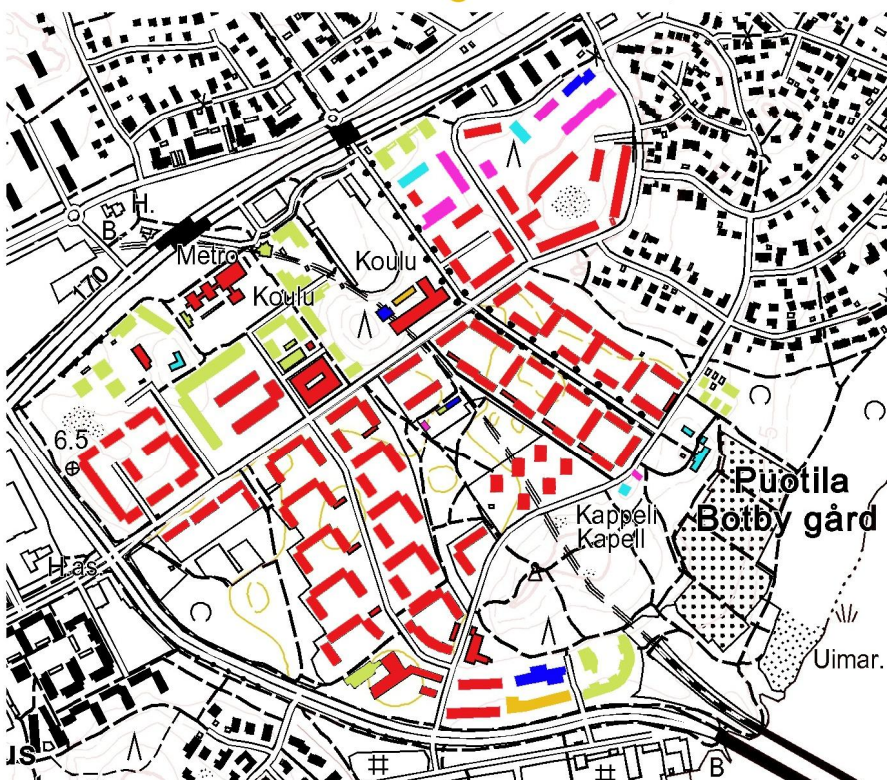
Tutkimusalue

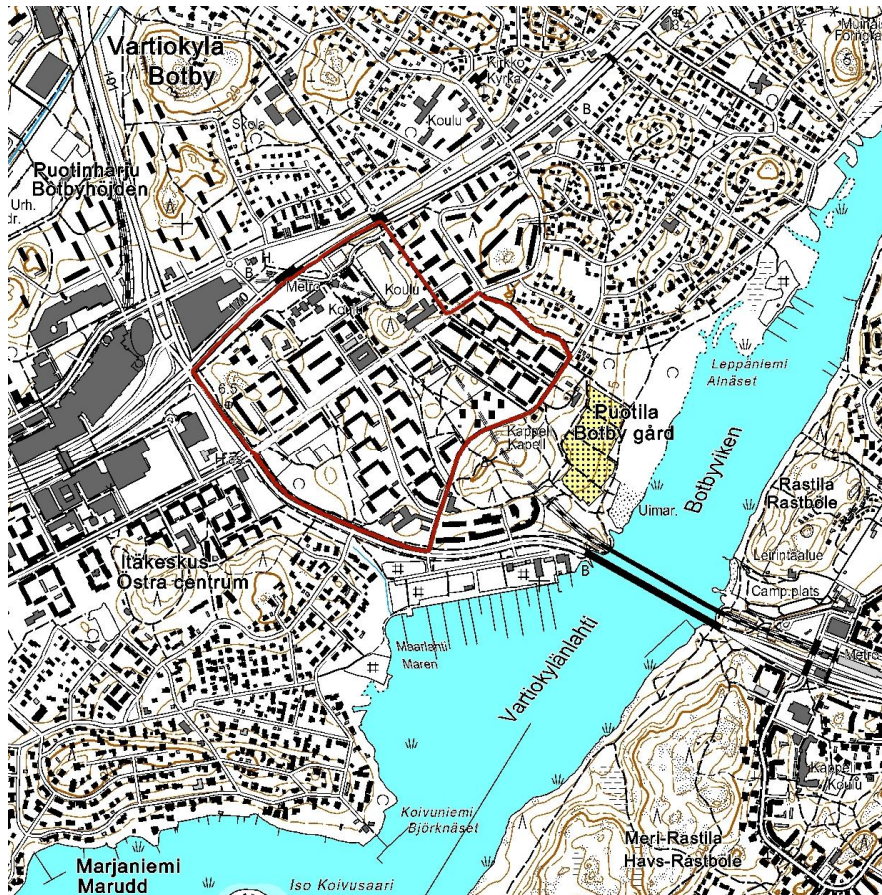
Puotilan alueen rakennuskanta on keskenään samanikäistä, ja inventointiin on tarkoituksella valittu mukaan samanaikaiset rakennukset. Myös valittujen rakennusten taustat ja kontekstit ovat hyvin yhteneväiset. Näin ollen onkin mielekkäämpää käsitellä aluetta kokonaisuutena, kuin yksityiskohtaisesti rakennuksittain, vaikka rakennuskohtainenkin inventointi alueella tehtiin. Jokainen rakennus dokumentoitiin valokuvaamalla ja havainnoimalla, ja menneisyyteen perehdyttiin eri lähteiden suomien mahdollisuuksien mukaan. Joidenkin rakennusten kohdalla valokuvaamista hankaloittivat välittömään läheisyyteen parkkeeratut autot ja kasvillisuus. Tästä johtuen kaikista rakennuksista ei saatu yhtä havainnollisia kuvia. Samaten rakennuksista saatavilla olevat historiatiedot vaihtelivat talokohtaisesti, joten kaikista rakennuksista ei tämän tutkimuksen yhteydessä löydetty yhtä paljon tietoa kuin toisista.

Rakennusten arkkitehtuurin yhtenäinen linja jatkuu läpi alueen. Vaihtelua alueen ilmeeseen tuovat pistetalot, ostoskeskus, julkiset rakennukset, ja alueen ympärille jäävät kartano, pientaloalue ja uudisrakennukset. Myös alueelle jätetyt puistoalueet ryhmittelevät rakennuksia ja luovat tilaa niiden ympärille. Puusto ja muut istutukset kätkevät rakennuksia maastoon, ja tekevät ympäristöstä vehreän.

Alueen rakennukset suunnitteluvuosittain

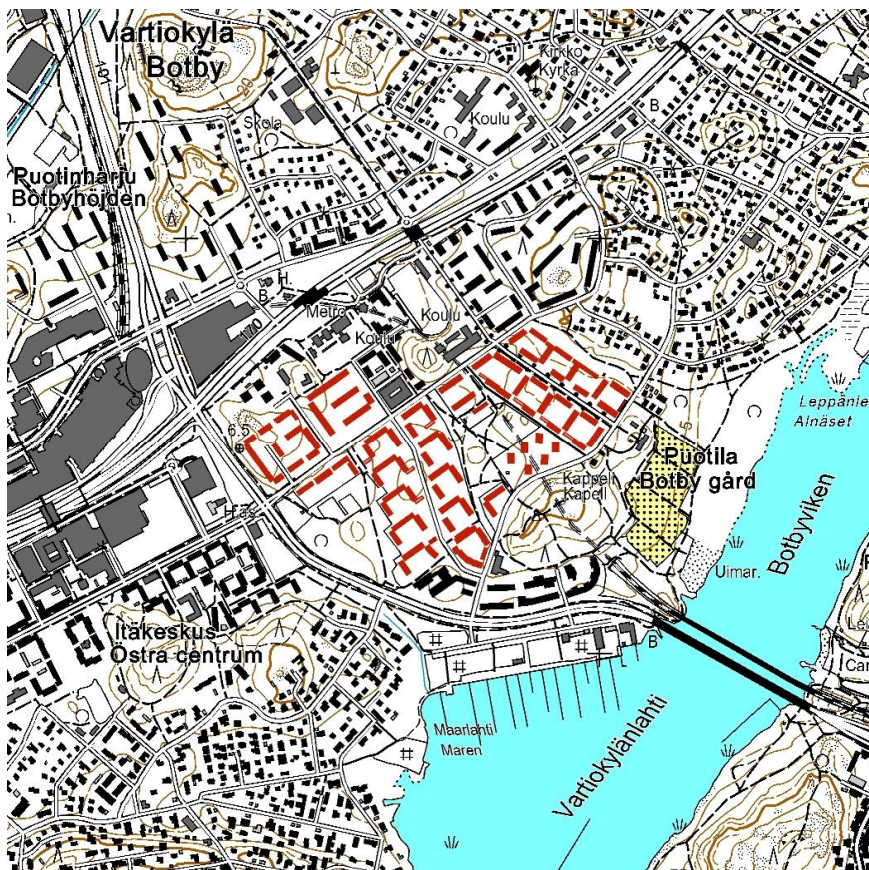
● 1955 tai vanhempi	● 1984 - 1992
● 1959 - 1966	● 1997 - 2009
● 1969 - 1980	● 2010 tai uudempi

Karttaan rajattu punaisella inventointialue. Pohjakartta: Maanmittauslaitos 2014.

Karttaan merkitty punaisella inventoidut rakennukset. Pohjakartta: Maanmittauslaitos 2014.

Helsingin kaupungin yleiskaavassa vuodelta 2002 Puotilan alue on merkitty kerrostalovaltaiseksi alueeksi Rusthollarintien alkupään rivitalotontteja lukuun ottamatta, jotka on merkitty luonnollisestikin pientalovaltaiseksi alueeksi. Lisäksi Rantakartanontien, Klaavuntien, Juorumäen ja kartanon alue on merkitty arvoalueeksi, kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi, jota kehitetään siten, että alueen arvot ja ominaisuudet säilyvät. Koko Helsingin alueella on suunnitteilla uusi yleiskaava 2050. Lähitulevaisuudessa uutta asemakaavaa ollaan suunnitelmassa Puotilanrannan ja Marjaniemen väliin jäävälle osuudelle. Puotilan osalta suunnitelmaan sisältyy lähinnä sujuvamat kulkureitit Marjaniemen suuntaan.¹¹⁴

Vartiokylänlahden ranta-alue jää maantieteellisesti tutkimusalueen ulkopuolelle, mutta ollessaan oleellinen ja läheinen osa puotilalaista ympäristöä on ne katsottava toistensa vaikutusalueisiin kuuluviksi. Ranta-alueen tulevaisuuteen on keskitytty vuonna 2012 julkaistussa Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston selvityksessä *Itä-Helsingin kulttuuripuiston kehittämissuunnitelma*. Kulttuuripuisto on yksi Helsingin kuudesta vihersormesta, joka kehittämissuunnitelman mukaan muodostaa ainutlaatuisen viheralue- ja kulttuuriympäristökokonaisuuden vahvuuksinaan merellisyys ja rikas kulttuuriperintö. Merialueen ominaispiirteinä pidetään, kapeita suojaisia lahtia ja purolaaksoja, salmia, saaria ja kanavia, mutta vesi- ja viheralueiden lisäksi myös rakennettu ympäristö, esimerkiksi kartanoympäristöt, ovat keskeinen osa kokonaisuutta. Kehittämissuunnitelman tavoitteena on linjata periaatteet alueen arvojen ja ominaispiirteiden korostamiseksi sekä paikallisidentiteetin vahvistamiseksi, mutta myös parantaa alueen saavutettavuutta.¹¹⁵ Helsingin yleiskaavassa vuodelta 2002 Itä-Helsingin kulttuuripuisto on merkitty virkistysalueeksi, mutta esimerkiksi Puotilan kartanon ympäristö kaupunkipuistoksi.¹¹⁶

Vuosaaren sillalta Koivuniemen kärkeen ulottuvalle ranta- ja vesialueelle suunnitellaan asuntoja, venesatamaa ja alueelle sopivaa liiketoimintaa. Myös asuntolaivojen sijoittamista tutkitaan.¹¹⁷ Alueen liikenteeseen ja maankäyttöön liittyviä suunnitelmia lähitulevaisuudessa on inventointialueen itäpuolelle jäävään Itäväylän ja Kehä I:n risteysalue, johon on suunniteltu rakentamista eritasoratkaisuksi Uudenmaan ELY-keskuksen ja Helsingin kaupungin yhteistyönä jo usean vuoden ajan. Samassa yhteydessä risteysalueen maankäyttöä on visioitu siten, että risteysalueen ympäristöön, muun muassa Meripellonmäen metsikköalueelle, tulisi uusia toimitilarakennuksia. Valmistelu on edennyt yleissuunnitelmavaiheeseen, mutta viimeistely on edelleen käynnissä. Suunnitelman mukaan risteysalue jatkuu lähes Puotilantielle saakka, jolloin sillä tulee väistämättä olemaan vaikutuksensa Puotilan lounaisalueille, Rusthollarintien alkupäähän ja Leikkiniityn eteläosiin. Maankäytön suhteen Puotilan alueeseen risteysalueen suunnitelmat vaikuttaisivat eniten Rusthollinpolun osalta, joka sijaitsee lähinnä risteystä ja Meripellonmäen vieressä.¹¹⁸

¹¹⁴ Aalto 2012, 6, 34-35.

¹¹⁵ Aalto 2012, 4-5, 40, 46-47.

¹¹⁶ Aalto 2012, 5.

¹¹⁷ Helsinki alueittain 2013, 170.

¹¹⁸ Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto: <http://ksv.hel.fi/fi/fi/suunnitelmat>, 13.05.2014.

Rakennusluettelo

Seuraavassa koottu luettelo inventoiduista rakennuksista perustietoineen. Rajanve-
to rakennuksen ja kiinteistön välille on tehty Helsingin kaupungin rakennusvalvonta-
viraston arkiston rakennuspiirustusten perusteella. Tästä johtuen eri pihapiirien ra-
kennusmäärissä on eroja, vaikka silmämääräisesti rakennusluku voisi näyttää sa-
malta. Rakennusvalvontaviraston linja näyttää olleen seuraava: mikäli rakennuksilla
on yhteisiä rakenteita, vaikka vain pieneltä osaltaan kulmasta, ovat ne samaa ra-
kennusta, vaikka ulkoisesti näyttäisivät kahdelta eri rakennukselta. Luettelosta on
lisäksi tietoisesti jätetty pois autotallirakennukset niiden suunnittelijoiden ja historian
ollessa yhteneväinen sen kiinteistön kanssa, joiden osaksi ne kuuluvat.

Rakennusluettelon lukemisen helpottamiseksi monirakennuksisten pihojen talot on merkitty oheiselle kartalle. Pohjakartta: Maanmittauslaitos 2014.

Rakennuksen osoite / Taloyhtiön nimi	Suunnittelija / Suunnittelutoimisto	Suunnitteluvuosi
Klaavuntie 1 A-D - Puotilantie 4	Arkitehti Hilding Ekelund	1960
Klaavuntie 1 E-H - Puotilantie 4	Arkitehti Hilding Ekelund	1960
Klaavuntie 1 I-L - Puotilantie 4	Arkitehti Hilding Ekelund	1960
Klaavuntie 3 A-B	Olavi Heikkilä	1961
Klaavuntie 3 C-I	Olavi Heikkilä	1961
Klaavuntie 4 A-B	Arkitehti Hilding Ekelund	1960
Klaavuntie 4 C-F	Arkitehti Hilding Ekelund	1960
Klaavuntie 4 G-H	Arkitehti Hilding Ekelund	1960
Klaavuntie 5 A-B / As Oy RM-Talo 60	Arkitehti likka Martas / Arkkitehtuutoimisto likka Martas	1960
Klaavuntie 5 C-I / As Oy RM-Talo 60	Arkitehti likka Martas / Arkkitehtuutoimisto likka Martas	1960
Klaavuntie 6	Arkitehti Aame Piirainen / Arkkitehtuutoimisto Sirkka & Aame Piirainen	1960
Klaavuntie 7 A-B / As Oy RM-Talo 60	Arkitehti likka Martas / Arkkitehtuutoimisto likka Martas	1960
Klaavuntie 7 C-I / As Oy RM-Talo 60	Arkitehti likka Martas / Arkkitehtuutoimisto likka Martas	1960
Klaavuntie 8	Arkitehti Olavi Maamies	1960
Klaavuntie 9 A-F - Rusthollarintie 11	Arkitehti Tauno Salo	1959
Klaavuntie 9 G-H - Rusthollarintie 11	Arkitehti Tauno Salo	1959
Klaavuntie 10	Arkitehti Olavi Maamies	1960
Klaavuntie 12 - Rusthollarintie 9 / As Oy Klaavuntie 12	Arkitehti Olavi Maamies	1960
Klaavuntie 14 A	Arkitehti Jouko Ylihannu / Arkkitehtuutoimisto Ylihannu	1960
Klaavuntie 14 B-E	Arkitehti Jouko Ylihannu / Arkkitehtuutoimisto Ylihannu	1960
Klaavuntie 14 F-I	Arkitehti Jouko Ylihannu / Arkkitehtuutoimisto Ylihannu	1960
Klaavuntie 16 / Asunto Oy Klaavuntie 16	Arkitehti Klaus Groth	1961
Puotilantie 6	Arkitehti Kirsti Arajärvi / Arkkitehtuutoimisto O. Leka & K. Arajärvi	1960
Puotilantie 8 A / Puotilantie 8 As Oy	Arkitehti Tapani Eskola / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1962
Puotilantie 8 B / Puotilantie 8 As Oy	Arkitehti Tapani Eskola / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1962
Puotilantie 8 C / Puotilantie 8 As Oy	Arkitehti Tapani Eskola / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1962
Puotilantie 8 D / Puotilantie 8 As Oy	Arkitehti Tapani Eskola / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1962
Puotilantie 8 E / Puotilantie 8 As Oy	Arkitehti Tapani Eskola / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1962
Puotilantie 8 F / Puotilantie 8 As Oy	Arkitehti Tapani Eskola / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1962
Rantakarlanontie 1 A-C / As Oy Rantakarlanontie 1	Arkitehti Juhani Kivikoski / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1961
Rantakarlanontie 1 D-F / As Oy Rantakarlanontie 1	Arkitehti Juhani Kivikoski / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1961
Rantakarlanontie 1 G-I / As Oy Rantakarlanontie 1	Arkitehti Juhani Kivikoski / Arkkitehtuutoimisto Eskola, Kivikoski, Peräinen	1961
Rantakarlanontie 2 A-C / As Oy Säästökartano	Arkitehti Markus Tavio	1959
Rantakarlanontie 2 D-F / As Oy Säästökartano	Arkitehti Markus Tavio	1959
Rantakarlanontie 2 G-H / As Oy Säästökartano	Arkitehti Markus Tavio	1959

Rantakartanon tie 2 I-L / Puotilantie 10 / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 3 A-C / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 3 D-F / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 3 G-I / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 4 A-C / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 4 D-F / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 4 G-H / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 5 A-C / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 5 D-F / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 5 G-I / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 6 A-C / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 6 D-F / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 6 G-H / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 7 A-C / Rusthollarin tie 17 / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 7 D-F / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 7 G-I / As Oy Säästöran	Arkkitehti Markus Tavio	1960
Rantakartanon tie 8 A-E / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 8 F-H / Rusthollarin tie 15 / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rantakartanon tie 8 I-M / As Oy Säästökartano	Arkkitehti Markus Tavio	1959
Rusthollarin tie 1 / Asunto Oy Rusthollarin tie 1	Arkkitehti Tauno Salo + Olavi Heikkilä	1961
Rusthollarin tie 1 / Asunto Oy Rusthollarin tie 1	Arkkitehti Tauno Salo + Olavi Heikkilä	1961
Rusthollarin tie 2	Arkkitehti Risto-Veikko Luukkonen / Arkkitehtitoimisto R.-V. Luukkonen & kumpp.	1961
Rusthollarin tie 2	Arkkitehti Risto-Veikko Luukkonen / Arkkitehtitoimisto R.-V. Luukkonen & kumpp.	1961
Rusthollarin tie 2	Arkkitehti Risto-Veikko Luukkonen / Arkkitehtitoimisto R.-V. Luukkonen & kumpp.	1961
Rusthollarin tie 4	Arkkitehti Tauno Salo + Raimo Seppo Olavi Valjakka	1961
Rusthollarin tie 3	Arkkitehti Eero Oulasvirta	1965
Rusthollarin tie 5	Arkkitehti Toivo Korhonen	1960
Rusthollarin tie 7	Arkkitehti Eero Oulasvirta	1961
Rusthollarin tie 13 A-D / As. Oy Rauta-Tulli	Eero Lauri	1960
Rusthollarin tie 13 E-H / As. Oy Rauta-Tulli	Eero Lauri	1960
Rusthollarin tie 1	Arkkitehti Saara ja Usko Tilanterä	1965
Rusthollarin tie 2 / As. Oy Rusthollarin tie 2-6	Arkkitehti Pentti Syväoja	1961
Rusthollarin tie 3 / As. Oy Rusthollarin tie 2-6	Arkkitehti Pentti Syväoja	1961
Rusthollarin tie 4 / As. Oy Rusthollarin tie 2-6	Arkkitehti Pentti Syväoja	1961
Rusthollarin tie 5 / As. Oy Rusthollarin tie 2-6	Arkkitehti Pentti Syväoja	1961
Rusthollarin tie 6 / As. Oy Rusthollarin tie 2-6	Arkkitehti Pentti Syväoja	1961

Alueen arvot

Kulttuuriympäristöihin liitettävät arvot ovat usein omaan aikaansa liittyviä ja näin ollen muuttuvia.¹¹⁹ Pidemmällä aikavälillä alueista ja rakennuksista on kuitenkin mahdollista löytää myös pysyviä arvoja, jotka säilyvät muuttumattomina, tai muuttuvat vain hyvin vähän. Esikaupunkialueet kertovat tyypillisesti oman aikansa ihanteista ja tavoitteista.¹²⁰ Puotilassa, kuten 1960-luvun rakentamisessa yleensä, on vielä nähtävissä 1950-luvun ihanteet.¹²¹ Rakennettuina ympäristöinä esikaupungeissa on kolmen keskeistä arvoja määrittävää tekijää: sijainti kaupunkirakenteessa, asema-kaavallinen perusratkaisu ja rakennusten arkkitehtuuri.¹²²

Rakennetun ympäristön arvoihin voi liittyä rakennustaiteellista, rakennushistoriallista, rakennusteknistä tai kaupunkikuvallista merkitystä. Nämä arvot voivat sisältyä myös suojelemattomaan ympäristöön.¹²³ Sen sijaan pelkkiä esteettisiä arvoja kohtaan ollaan yleensä kriittisiä.¹²⁴ Rakennetun ympäristön arvot eivät aina myöskään ole pääteltävissä sen iästä. Suomen rakennuskanta on yleisesti ottaen nuorta, noin 80 % on rakennettu 1900-luvun puolivälin jälkeen, jonka takia siihen liittyviä arvoja ei välttämättä muutostilanteissa muisteta tai osata huomioida.¹²⁵

Tehdyt selvitykset

Puotilan aluetta koskevia ympäristöselvityksiä on tehty kiitettävästi viime vuosien aikana. Helsingin kaupungin rakennusvirasto on julkaissut vuonna 2003 *Helsingin merenrantojen hoito ja tulevaisuus* -kehittämishojelman hallitsemillensa rannoille vuosiksi 2004-2013, vuonna 2012 Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asema-kaavaosasto julkaisi *Itä-Helsingin kulttuuripuiston kehittämissuunnitelman*, jossa myös Puotila on mukana, ja vuonna 2013 puolestaan ilmestyi rakennusviraston julkaisusarjassa *Puotilan, Vartioharjun ja Fallpakan aluesuunnitelma 2012-2022*. Inventointialuetta on lisäksi sivuttu useissa lähialuetta, esimerkiksi Puotilan kartanoa, koskevissa selvityksissä.

Helsingin merenrantojen hoito ja tulevaisuus -kehittämishojelman tavoitteena on ollut muun muassa määrittää periaatteita merenranta-alueiden hoitoon, suunnitteluun ja rakentamiseen sekä lisätä yhteistyötä rantojen käyttäjien ja viranomaisien välillä. Ohjelman mukaan Vartiokylänlahden vesi on laadultaan pysynyt vuosikymmenten ajan samana, mutta umpeenkasvun estämiseksi ja näkyvyyden parantamiseksi lahden ruoppaaminen voisi olla tarpeen.¹²⁶

Puotilan, Vartioharjun ja Fallpakan aluesuunnitelma 2012-2022 puolestaan tähtää alueen ympäristön pitkän linjan kehittämiseen. Yhtenä kehittämisen osa-alueena aluesuunnitelmassa mainitaan alueen ominaispiirteet ja vahvuudet.¹²⁷ Suunnitelmassa määritellään Puotilan alueen ominaispiirteitä ja arvoja, ja sen mukaan Puoti-

¹¹⁹ Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 8, 20; Nikula 2004, 8.

¹²⁰ Kervanto Nevanlinna 2012, 92.

¹²¹ Saresto, Salmela, Vierto 2004, 24.

¹²² Kervanto Nevanlinna 2012, 105.

¹²³ Kivilaakso 2010, 3.

¹²⁴ Nikula 2004, 7-9.

¹²⁵ Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 20-21.

¹²⁶ *Helsingin merenrantojen hoito ja tulevaisuus. Kehittämissuunnitelma rakennusviraston hallinnassa oleville rannoille vuosiksi 2004-2013*, 8, 13, 27, 33 ja 38.

¹²⁷ *Puotilan, Vartioharjun ja Fallpakan aluesuunnitelma 2012-2022*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2013:5, 10.

lan alueella onkin runsaasti monimuotoisia kulttuuriympäristöjä¹²⁸. Merkittävänä kokonaisuutena, joista myös alueen ominaispiirteet muodostuvat, mainitaan Leikkimäki, Leikkiniitty, Rantakartanontien lehmuskuja ja 1960-luvun kerrostaloalue. Tutkimusalueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee lisäksi Linnavuoren, Puotilan kartanon ja Juorumäen ympäristöt. Kartanokuja määritellään suunnitelmassa sekä historiallisesti että kaupunkikuvallisesti merkittäviksi. Viheralueista merkittävimäksi luokitellaan Leikkiniitty.¹²⁹

Tutkimusalueen kannalta merkittävät viheralueet kartalla. Pohjakartta: Maanmittauslaitos 2014.

1. Leikkiniitty
2. Leikkimäki
3. Rusthollaripuisto
4. Meripellonmäki
5. Juorumäki

Puotilan viheralueista Leikkiniitty(1.) on laaja, hoidettu puistoalue, jonka keskiosaa koristaa Antero Toikan punainen teräsveistos *Himmeli*. Leikkimäen(2.) alueeseen kuuluu sekä hoidettua puistoaluetta että pieni metsikkökumpu. Leikkipuisto Rusthollari sijoittuu Leikkimäen puiston oheen. Rusthollaripuisto(3.) ja Meripellonmäki(4.) ovat metsikköalueita. Juorumäki(5.) on metsikköalue viljelypalstojen ja kartanoalueen vieressä, jonka pääpolut ovat hoidetut. Kaikkien Puotilan alueen katujen, jalan- kulk- ja ulkoilureittien ja rakennettujen puistojen kunto on suunnitelman mukaan toimiva.¹³⁰

¹²⁸ Aluesuunnitelmassa ei erikseen määritelty termejä *rakennusperintö* ja *kulttuuriympäristö*, joten tässäkin kohtaa nojataan aiemmin lueteltuihin Kulttuuriympäristöstrategian 2014-2020 määritelmiin. Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 8-9.

¹²⁹ Puotilan, Vartioharjun ja Fallpakan aluesuunnitelma 2012-2022. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisu 2013:5, 14, 44, 46-47.

¹³⁰ IBID, 37, 39, 67.

Puotilan, Vartioharjun ja Fallpakan aluesuunnitelmassa 2012-2022 Juorumäen alue on luokiteltu arvokkaaksi luontokohteeksi sen lepakkolajiston takia. Alueella esiintyy pohjanlepakkoa, pikkulepakkoa ja viiksisiippaa, joka on valaistukselle erityisen herkkä, mikä tulee huomioida myös inventointialueen suunnittelussa. Lepakkolajiston säilyttämiseksi myös ranta-alueiden puuston säilymisestä tulisi pitää huolta. Muita arvokkaita tai suojeltuja luontokohteita, kuten perinnemaisemia, linnustollisesti arvokkaita kohteita, tai kasvillisuus- tai kasvistokohteita, ei koko Puotilan alueelle kuulu.¹³¹ Alue ei myöskään kuulu Natura-, pohjavesi- tai tulvariskialueisiin.¹³²

Aluesuunnitelmassa korostetaan monessa eri yhteydessä Puotilan kulttuuriympäristön arvoja, ja niiden huomioimista siellä toteutettavissa hoito- ja suunnittelutoimenpiteissä. Sekä aluekokonaisuuden että pienempien kokonaisuuksien ominaispiirteitä, kuten pienipiirteistä mittakaavaa ja maiseman selkeää, perinteistä tilarakennetta, tulee ohjelman mukaan vaalia, korostaa, säilyttää ja ylläpitää. Tämä toteutuu muun muassa kunnioittamalla alkuperäisiä suunnitelmia ja materiaaleja sekä kehittämässä että hoitotoimenpiteissä. Suunnitelmassa kehoitetaan myös kiinnittämään tulevaisuudessa entistä enemmän huomiota esteettömyyteen.¹³³

Yhteenveto

Kuten monessa aiemmassa selvityksessä on jo todettu, liittyy Puotilan alueeseen erityisyyttä, jonka lähtökohtana on vuoden 1959 asemakaava. Kaava on laadittu herkkyydellä, alueen pinnanmuodot ja jo olemassa oleva rakennettu ympäristö huomioiden. Alue on yleisilmeeltään pienipiirteinen, luonnonläheinen ja väljä. Inventointialueen rakennukset muodostavan hyvin säilyneen kokonaisuuden; sen rakennuskanta, rakenteet, tiestö tai kasvillisuus eivät ole merkittävästi muuttuneet. Puotilaan liittyy erityisiä asemakaavahistoriallisia arvoja.

Alueen rakennukset edustavat hyvin 1960-luvun alun rakentamista. Alueen suunnittelussa on kuitenkin nähtävissä vielä 1950-luvun arvot. Pihapiirit ovat pääasiassa usean rakennuksen muodostamia kokonaisuuksia, suljetunoloisin sisäpihoin. Sisäpihojen rakenteet ovat muuttuneet käytön mukaan kasvillisuuden säilyessä kuitenkin perinteisenä. Rakennuksissa toteutetut korjaukset, myös mittavammat peruskorjaukset, on toteutettu pääasiassa rakennusten ominaispiirteet sekä alueen ympäristö huomioiden. Puotila on arkkitehtuuriltaan yhtenäinen, erittäin hyvin säilynyt 1960-luvun asuinalue.

Alueen rakennuksia ja rakenteita ei tulisi purkaa tai olennaisesti muuttaa. Tärkeiden katu- ja puistonäkymien, kuten Rantakartanontien, Puotilantien, Leikkimäen ja Leikkiniityn, säilymistä tulisi vaalia, jonka takia uudisrakentamiselle sopivia paikkoja on vaikea nähdä. Alueen mittakaava ja olemassa oleva rakennustapa tulee huomioida myös uudessa rakentamisessa. Kaikki alueeseen, sen rakennuksiin, rakenteisiin ja ympäristöön kohdistuvat muutokset tulisi toteuttaa harkiten ja kohteen ominaispiirteitä kunnioittaen.

¹³¹ *Puotilan, Vartioharjun ja Fallpakan aluesuunnitelma 2012-2022*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2013:5, 28, 30.

¹³² Suomen ympäristökeskus SYKE 2014.

¹³³ *Puotilan, Vartioharjun ja Fallpakan aluesuunnitelma 2012-2022*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2013:5, 44-45, 49, 52-55.

Osoite	Suunnittelu- vuosi	Suunnittelija	Ominaispiirteet	Kuva
Klaavuntie 1 ja 4	1960	Arkkitehti Hilding Ekelund	Rakennusten arkkitehtuuri yksityiskohtineen harkittua ja viimeistelyä, ja sopeutettu ympäristöönsä, jonka pinnanmuotoja rakennuksen mukailevat. 3.kerroksiset rakennukset säilyttäneet hyvin alkuperäisen pienipiirteisen ja siron ulkoasunsa, kunnostettu rakennuksen piirteitä kunnioittaen.	 Klaavuntie 1.
Klaavuntie 3	1961	Olavi Heikkilä	Rakennusten arkkitehtuuri viimeistelyä. Kahden 3.kerroksisen rakennuksen alkuperäinen arkkitehtuuri säilynyt melko hyvin.	 Klaavuntie 3
Klaavuntie 6	1960	Arkkitehti Aarne Piirainen	Rakennusten arkkitehtuuri viimeistelyä. 3.kerroksinen rakennus säilyttänyt hyvin alkuperäisen pienipiirteisen ulkoasunsa, kunnostettu rakennuksen piirteitä kunnioittaen.	 Klaavuntie 6.

Osoite	Suunnittelu- vuosi	Suunnittelija	Ominaispiirteet	Kuva
Puotilantie 6	1960	Arkkitehti Kirsti Arajärvi	3. kerroksinen, kulmanmallinen rakennus säilyttänyt melko hyvin alkuperäisen asunsa. Noudattelee maaston muotoja.	 Puotilantie 6
Puotilantie 8	1962	Arkkitehti Tapani Eskola	Puotilantie 8 käsittää 6 vuonna 1963 valmistunutta, 4-kerroksista pistetaloa. Pistetalot poikkeavat arkkitehtuuriltaan alueen pääasiallisesta rakennuskannasta, kolmikerroksisista lamellitaloista. Ovat silti ottaneet paikkansa ympäristössään ja säilyttäneet piirteensä hyvin.	 Puotilantie 8 B
Rantakartanontie 1	1961	Arkkitehti Juhani Kivikoski	3. kerroksiset rakennukset säilyttäneet hyvin alkuperäisen ulkoasunsa. Kunnostettu rakennuksen piirteitä kunnioittaen. Erityispiirteenä saunatiloihin asukastaloilla vuonna 1970 rakennettu uima-allasosasto.	 Rantakartanontie 1

Osoite	Suunnittelu- vuosi	Suunnittelija	Ominaispiirteet	Kuva
Rantakartanontie 2-8	1959-1960	Arkkitehti Markus Tavio	Rakennusten arkkitehtuuri yksityiskohtineen harkittua ja viimeistelyä, ja sopeutettu ympäristöönsä, jonka pinnanmuotoja rakennuksen mukailevat. 3.kerrokset lamellitalot säilyttäneet hyvin alkuperäisen pienipiirteisen ja siron ulkoasunsa, kunnostettu rakennuksen piirteitä kunnioittaen.	 <i>Rantakartanontie 7</i>
Rusthollinpolku 2-6	1961	Arkkitehti Pentti Syväoja	3.kerrokset rakennukset suunniteltu maaston linjoja mukaillen. Rakennusten arkkitehtuuri yksityiskohtineen harkittua ja viimeistelyä. Rakennukset säilyttäneet hyvin alkuperäisen pienipiirteisen ja siron ulkoasunsa, kunnostettu rakennuksen piirteitä kunnioittaen.	

Lähteet

Painamattomat lähteet

Helsingin kaupunginmuseo, Kuva-arkisto
Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto (HKRVVA)
Suomen ympäristökeskus SYKE, Latauspalvelu Lapio 2014.

Muut lähteet

Aalto, Anna-Kaisa: *Itä-Helsingin kulttuuripuiston kehittämissuunnitelma*, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2012:1, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2012.

Astikainen, Riitta; Heiskanen, Riitta & Kaikkonen, Raija (toim.): *Elämää lähiössä*. Helsingin Sanomat, Helsinki 1997.

Cleve, Nils: *Helsingin seutu esihistoriallisena aikana*. Helsingin kaupungin historia I. SKS, Helsinki 1950.

Donner, Julia & MA-Arkkitehdit: *Puotilan kartano. Historiallinen selvitys ja puiston kehittämistavoitteet*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2007:15/ Katu- ja puisto-osasto.

Elettyä elämää Puotilassa. 50-vuotisjuhlakirja. Puotila-Seura ry., Helsinki 2011.

Hankonen, Johanna: *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla*. Otatieto Oy, 1994.

Helsingin merenrantojen hoito ja tulevaisuus. Kehittämisohjelma rakennusviraston hallinnassa oleville rannoille vuosiksi 2004-2013. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2003:3.

Helsinki alueittain 2013. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki 2014.

Hirvonen, Maija (toim.): *Hevoshaasta Helsingin helmeksi. Marjaniemi 1920-1990*. Marjaniemi-seura r.y., Helsinki 1991.

Hurme, Riitta: *Suomalainen lähiö Tapiolasta Pihlajamäkeen*. Suomen tiedeseura, Helsinki 1991.

Inkeroinen, Riitta; Lapinlinna, Yrjö; Salovaara, Eila & Tuuminen, Irma: Puotila. *Elämää lähiössä*. Toim. Astikainen, Riitta; Heiskanen, Riitta & Kaikkonen, Raija. Helsingin Sanomat, Helsinki 1997, 46-51.

Kangasniemi, Pirjo-Liisa: *Asuntoja tavallisille ihmisille – Asuntosäästäjät ry. Elettyä elämää Puotilassa*. 50-vuotisjuhlakirja. Puotila-Seura ry., Helsinki 2011.

Kankuri, Suomen kiinteistölehti, maaliskuu 1997

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 70., 1957. Edellinen osa. Helsingin kaupungin tilastotoimisto, Helsinki 1959.

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 72., 1959. Edellinen osa. Helsingin kaupungin tilastotoimisto, Helsinki 1962.

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 73., 1960. Jälkimmäinen osa. Helsingin kaupungin tilastotoimisto, Helsinki 1963.

Kervanto Nevanlinna, Anja: Helsingin historia vuodesta 1945, 4. *Voimat, jotka rakensivat Helsinkiä 1945-2010.* Helsingin kaupunki, Helsinki 2012.

Kivilaakso, Aura: *Rakennusperintö suojelun kohteena.* Suomen rakennustaiteen museo, Jokaisen Oma Ympäristö 2010.

Kuisma, Markku: *Helsingin pitäjän historia III (1713-1865).* Vantaan kaupunki, Vantaa 1991.

Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020. Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ympäristöministeriö. Helsinki 2014.

Lindblom, Olavi: *Arava tänään.* Arkkitehti 10-11/1960

Lönnqvist, Bo: *Vanhoja kartanoita Helsingin seudulla.* Schildts 1995.

Nikula, Riitta: Rakennetun ympäristön arvoista. *Rakennusperinnön tulevaisuus. Puheenvuoroja teemavuoden aiheista.* Ympäristöministeriö, Rakennustieto, Tampere 2004.

Puotilan, Vartioharjun ja Fallpakan aluesuunnitelma 2012-2022. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2013:5.

Rantanen & Kuvaja 1994a:

Rantanen, Arja; Kuvaja, Christer: *Sipoon pitäjän historia vuoteen 1868 I osa.* Jyväskylä 1994.

Rantanen & Kuvaja 1994b:

Rantanen, Arja; Kuvaja, Christer: *Sipoon pitäjän historia vuoteen 1868 II osa.* Jyväskylä 1994.

Saresto, Sari; Salminen, Anne; Vierto, Mira: *Ostari. Lähiön sydän. Rakennushistoriallinen selvitys.* Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 2/2004.

Schulz, Eeva-Liisa: *Helsinki, Vartiokylän Linnavuori. Keskiaikaisen muinaislinnan kartoitus 13.5. -31.5.2002 ja kaivaus 3.6. - 2.7.2002.* Helsingin kaupunginmuseo, 2003.

Suhonen, V.-P. & Heinonen, Janne: *Helsingin keskiaikaiset ja uuden ajan alun kyläpaikat 2011 Inventointiraportti.* Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut 2011.

Suomen insinöörejä ja arkkitehteja 1948. STS:n ja TFiF:n julkaisema martikkeli. Vaasa 1948.

Tuominen, Laura: Rakennusperintö – arvoja, merkityksiä ja argumentteja. *Rakennusperinnön tulevaisuus. Puheenvuoroja teemavuoden aiheista.* Ympäristöministeriö, Rakennustieto, Tampere 2004.

Uuskallio, Irma: Kaupunkiasumisen ”pyhät paikat” – asuinalueiden arvostus Suomessa. *Rakennusperinnön tulevaisuus. Puheenvuoroja teemavuoden aiheista.* Ympäristöministeriö, Rakennustieto, Tampere 2004.

Von Hertzen, Heikki: *Koti vaiko kasarmi lapsillemme. Asunnontarvitsijoiden näkökohtia asunto- ja asemakaavakysymyksissä.* Väestöliiton julkaisuja n:o 15. WSOY, Helsinki 1946.

HELSINGIN KAUPUNKI
KAUPUNGINMUSEO
KESKI-UUDENMAAN MAAKUNTAMUSEO
Kulttuuriympäristöyksikkö

Numero 1 (1)

Päivämäärä

Hyvä vastaanottaja,

Puotilan alueella on käynnistynyt rakennusinventointi. Tarkoituksena on tuottaa päivitettyä tietoa Puotilasta, dokumentoida ja tallentaa helsinkiläistä rakennettua kulttuuriympäristöä. Inventoinnin suorittaa FM Malla Meriniemi Tampereen kesäyliopiston rakennetun kulttuuriympäristön inventoijan täydentävän koulutuksen puitteissa. Työtä ohjaa Helsingin kaupungin museon kulttuuriympäristöyksikön päällikkö Anne Mäkinen.

Inventointityöhön sisältyy rakennusten ja alueen sanallinen kuvailu ja valokuvaaminen loppuvuoden 2013 ja kevään 2014 aikana. Tiedot ja rakennuksista otetut valokuvat tallennetaan kaupungin museon rakennuskulttuuritietokantaan.

Alueesta ja sen rakennuksista toivotaan myös entisten ja nykyisten asukkaiden muistitietoa ja valokuvia. Valokuvat digitoidaan ja tallennetaan museon kuvakokoelmiin, mistä sovitaan erikseen kuvien omistajien kanssa. Mahdolliset haastattelut tallennetaan myös museon tietokantaan.

Inventointi edellyttää pääsyä rakennukseen, josta tullaan sopimaan isännöitsijän kanssa. Jos teillä on kysyttävää hankkeesta, tai olette kiinnostuneita jakamaan muistonne tai valokuvanne alueeseen liittyen, pyydämme olemaan suoraan yhteydessä inventoinnista vastaavaan Malla Meriniemeen. Puh. 040-7519725 tai sähköposti: malla.meriniemi@hel.fi.

Pahoittelemme teille mahdollisesti koituvaa vaivaa ja toivomme myönteisistä suhtautumista inventointihankkeeseen, jonka tavoitteena on vaalia arvokasta kulttuuriperintöä yhdessä kiinteistöjen omistajien kanssa.

Ystävällisin terveisin,

Anne Mäkinen
kulttuuriympäristöyksikön päällikkö
anne.makinen@hel.fi

Malla Meriniemi
yhteyshenkilö / inventoija
040-7519725
malla.meriniemi@hel.fi

Postiosoite
PL 4300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginmuseo@hel.fi

Käyntiosoite
Sofiankatu 4
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/helsinginkaupunginmuseo/>

Puhelin
+358 9 310 36630

